

ټولنیز لوسټونه

څلورم ټولگۍ

ټولنیز لوسټونه - څلورم ټولگۍ

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د توري
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دی
براھوي دی، ټزلباش دی
دا هیواد به تل څلپري
په سينه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچي یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ايماق، هم پشه ٻان
لكه لمړ پرشنه آسمان
لكه زره وي جاویدان
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ټولنیز لوستونه

څلورم ټولگي

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش.

د کتاب خانگه‌تیاوې

مضمون: تولنیز لوستونه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د تولنیزو علومود خانگي علمي او مسلکي غږي

ادیت کوونکي: د پښتو ژبې د ایدهیت د خانگي علمي غږي

تولگي: خلورم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تأليف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوی ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسی

د چاپ خای: کابل

چاپ خونه:

برپښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغروونکو سره قانوني چلنډکېوي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او بنونکي خدای ﷺ شکر په خای کوو، چې مورد ته يې ژوند رابنسلی، او د لوست او لیک له نعمت خخه يې برخمن کړي يو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومنۍ پیغام ورته (لوستل) و، درود وايو.

خرنګه چې ټولو ته سکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه نومول شو، له دي امله به د ګران هپواد بنوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. بنونکي، زده کونکي، کتاب، بنوونځی، اداره او د والدینو شوراګانې د هپواد د پوهنې نظام شیرگونې بنسټيز عناصر بلل کېري، چې د هپواد د بنوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشترابه مقام، د هپواد په بنوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دي.

له همدي امله د بنوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لوړې ټوبونو خخه دي. همدارنګه په بنوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي بنوونیزو تأسیساتو کې، درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزيع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې خای لري. مور په دي باور يو، چې د باکيتفه درسي کتابونو له شتون پرته، د بنوونې او روزنې اساسی اهدافو ته رسپدلي نشو.

پورتیو موخو ته د رسپدلو او د اغښناک بنوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هپواد له ټولو زړه سواندو بنوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو خخه په درناوي هيله کوم، چې د هپواد بچيانو ته دي درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېردولو کې، هیڅ دول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دینې، ملي او انتقادې تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کونښن وکړي. هره ورڅ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤوليت په درک سره، په دي نيت لوست پیل کړي، چې دن ورڅي ګران زده کونکي به سباد یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمند او ګڼور او سپدونکي وي.

همدا راز له خورو زده کونکو خخه، چې د هپواد ارزښتناکه پانګه ده، غونښته لرم، خو له هر فرصت خخه ګډه پورته کړي، او د زده کړي په پروسه کې د ځيرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او بنوونکو ته په درناوي سره، له تدریس خخه بشه او اغښناکه استفاده وکړي.

په پاي کې د بنوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د بنوونیز نصاب له مسلکي همکارانو خخه، چې د دي کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې يې نه ستړې کېدونکې هلې خلې کړي دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷺ له دربار خخه دوى ته په دي سپیڅلې او انسان جوړونکي هڅې کې بريا غواړم. د معاري او پرمختللي بنوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وګري يې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دكتور محمد ميرويس بلخي

فهرست

شماری	عنوان	صفحه	شماری	عنوان	صفحه
۱	پولنیز ژوند	۱	۱	سربلند	۱۶
۲	کورنی	۲	۲	کورنی	۱۷
۳	د کورنی اهمیت	۳	۳	د کورنی د غرو دندی	۱۸
۴	د کورنی د غرو دندی	۴	۴	په کورنې کې نظم	۱۹
۵	په کورنې کې نظم	۵	۵	جومات	۲۰
۶	جومات	۶	۶	بسوونځی	۲۱
۷	بسوونځی	۷	۷	په بسوونځی کې دندی	۲۲
۸	په بسوونځی کې دندی	۸	۸	د افغانستان د پوهنې	۲۳
۹	د افغانستان د پوهنې	۹	۹	تاریخچه	۲۴
۱۰	تاریخچه	۱۰	۱۰	په کلې کې ژوند	۲۵
۱۱	په کلې کې ژوند	۱۱	۱۱	کلیوالی کسبوونه او لاسی	۲۶
۱۲	کلیوالی کسبوونه او لاسی	۱۲	۱۲	په کلوكې کرنه	۲۷
۱۳	په کلوكې کرنه	۱۳	۱۳	په کلوكې مالداری	۲۸
۱۴	په کلوكې مالداری	۱۴	۱۴	په کلوكې د مالداری	۲۹
۱۵	په کلوكې د مالداری	۱۵	۱۵	بناري ژوند	۳۰

شماره	سریکونه	مخونه
۴۵	خمکه او د هغې شکل	۸۹
۴۶	د استوا کربنه	۹۱
۴۷	طول البلدونه	۹۳
۴۸	عرض البلدونه	۹۵
۴۹	د خمکې حرکتونه	۹۷
۵۰	د خمکې انتقالی حرکت	۹۹
۶۱	د افغانستان غرونه	
۶۳	د افغانستان مشهور غرونه	
۶۵	د افغانستان سیندونه	
۶۷	د افغانستان مشهور سیندونه	
۶۹	لوپې وچې (قارې)	
۷۱	د آسيا وچه	
۷۳	داروپا وچه	
۷۵	د افريقا وچه	
۷۷	د امريكا وچه	
۷۹	د آستراليا او اوقيانوسېي وچې	
۸۱	انتاركتيكا(سویلې قطب)	
۸۳	سمندرونه	
۸۵	بحر الكاھل او د اطلس سمندر	
۸۷	د هند سمندر او شمالی منجمد سمندر	
۳۱		شماره
۳۲		سریکونه
۳۳		مخونه
۳۴		
۳۵		
۳۶		
۳۷		
۳۸		
۳۹		
۴۰		
۴۱		
۴۲		
۴۳		
۴۴		

لومړۍ خپرکي

ټولنیز ڙوند

د خپرکي موخي

د ټولنې په مفهوم به پوه شي.

انسان به د ټولنیز موجود په توګه و پېژني.

د ټولنې په پرمختګ کې به د ټولنیزو اړیکو ارزښت تشریح کړای شي.

د سولې، پخایاني او انسان دوستي، سره به بې مینه او علاقه زیاته شي.

خپل او د نورو حقوقنه به و پېژني او هغو ته به درناوی وکړي.

لومړۍ لوست

ټولنیز ڙوند

پونستنه: په لاندې انځورونو کې څه وينئ؟

پيردونکي او پلورونکي په بازار کې

د هرات د مرمرینو ډپرو فابريکه

وگري د نیالګيو کښینو لو په حال کې

زده کونونکي د بنوونځي په چاپېریال کې

کوم انخورونه مو چې ولیدل، ټولنیز ژوند را نبیي.

انسان ټولنیز موجود دی. ټولنیز ژوند په دې معنا دی چې یو شمېر انسانان په یوه جغرا菲ایي ټاکلې سيمه کې سره ژوند کوي چې گډ دین، تاریخ، دودونه او رواجونه لري.

انسانان د ټولنیز ژوند د پرمخ بیولو لپاره یو له بل سره مرسته کوي او خپلې اړتیاوې پوره کوي. انسان نشي کولای چې له ټولنې خخه لیرې او یوازې ژوند وکړي. د دې مقصد لپاره د نورو انسانانو شتون اړین دی. مور باید په خپلو کې بنې او دوستانه اړیکې ولرو.

په ډلو کې د ټولنیز ژوند په اړه خبرې وکړئ.

- ټولنیز ژوند خه ډول ژوند ته وايي؟
- د انخورونو له مخي د ټولنیز ژوند دوہ پېلګې بيان کړئ؟
- مور باید په خپلو کې خه ډول اړیکې ولرو؟

د خپلې سيمي د ټولنیز ژوند په اړه یو لنډ مطلب په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

کورنۍ

پوبېتنه

ستاسي په آند، په کورنۍ کې کوم کسان ژوند کوي؟

د کورنۍ غړي

کورنۍ د کور د غړو په معنا ده چې له: مور، پلار، زامنو او لورګانو څخه جوړه شوي ده، کورنۍ د ماشومانو د نسونې او روزنې لومړنۍ حای شمېرل کېوي او ماشومان له مور، پلار، ورونو او خویندو څخه د ژوند آداب زده کوي. ميندي او پرونډه ماشومانو ته د سلام ادبونه او د مشرانو درناوي ورزده کوي. د ماشومانو شتون په کورنۍ کې ژوندته خوبني وربخښي. په ځینو کورنيو کې انا، نیکه،

پلار، مور، زامن، لمسیان، ترونه او تریندی یو ځای ژوند کوي، چې دا ټول
د کورنۍ غري ګپل کېږي. پر مور لازمه ده چې د خپل مور، پلار او مشرانو
درناوی وکړو.
له نسو وګرو څخه بنه کورنۍ او له نسو کورنيو څخه بنه ټولنه منځ ته راځي. د
کورنۍ پیاوړتیا د ټولنې د پیاوړیتوب لامل ګرځي.

په ډلو کې د کورنۍ او د هنود غړو په اړه بحث وکړئ.

- د ماشومانو د نسونې او روزنې لوړنۍ ځای کوم دي؟
- تاسي له خپلې مور او پلار سره څرنګه چلنده کوي؟
- تاسي له کورنۍ څخه څه زده کوي؟

د خپل کور د غړو دندې په کتابچو کې ولیکئ.

د کورني اهمیت

پونتنه

ستاسو په آند! ماشوم کوم شيان له کورني خخه زده کوي؟

کورني د تولنې بنسټ جوروی، که چبرته د کورني بنسټ بنه اوسمه وي تولنه به هم بنه اوسمه وي. ماشوم د ټولنیزړوند اساس له کورني خخه زده کوي. کورني ژوند، ټولنیزړوند ته د ورنو تو پېل دي. بنه کورني غوره روزنتون دی، چې ماشوم په هغې کې بنه اخلاق، رښینولي، امانت ساتنه، صبر، سخاوت، سربنندنه، خدمت او د مسؤوليت منل زده کوي. بنه کورني ماشومانو ته د فکر کولو او د علم د زده کړي لاري هواروي. کورني د روزني او استعدادونو د ودي لوړنۍ غوره مرکز دي.

په ډلو کې د لاندینې پونستني په اړه بحث وکړئ:
د ټولنیز ژوند اساس کوم حای کې ایسپودل کېږي؟

خواب ورکړئ

- ماشوم له نبې کورنۍ خخه کوم شیان زده کوي؟
- ماشوم د کورنۍ ژوند اساس چېرته زده کوي؟
- کوم مهال به یوه کورنۍ پیاوړې او حواکمنه وي؟

د کورنۍ د اهمیت په اړه خوکرنې په خپلوا کتابچو کې ولیکئ.

د کورنۍ د غړو دندې

پونتنه

ستاسو په آندا د ورځنيو کارونو سمول خه ګتې لري؟

د کورنۍ هر غږي دندې لري. د ژوند د چارو د پرمخ بیولو لپاره د کورنۍ د غړو ترمنځ مرسته اړینه د. پلار تل د کورنۍ ژوند د اړتیاوو د پوره کولو لپاره زیارباسي او د ماشومانو په روزنه او د کور په کارونو کې وندهه اخلي. ميندي د کور د کارونو د سرته رسولو سربېره د خپلو ماشومانو ساتنه او روزنه کوي، له کور خڅه بهر دندې، لکه: معلمي، طبابت او داسي نوري پرمخ وري. په کورنۍ کې لونې او زامن هم د خپل توان او استعداد سره سم د کور په کارونو کې مرسته کوي.

نېکمرغه کورنى هغه د چې غړي بې په خپلو کې مهربان، خواړه او یو تربله سره مرسته کوي.

په ډلوا کې د کور په کارونو کې د اولادونو د وندې اخېستلو د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

- د کورنى د غړو ترمنځ مرسته کول خه اهمیت لري؟
- یوه نېکمرغه کورنى خنګه جوړیږي.
- ميندي د کور د کارونو د ترسره کولو سربېړه، نوري کومې دندې پرمختوري؟

هغه کارونه چې په کور کې سرته رسوئ په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

په کورنۍ کې نظم

پونټنه

ستاسي په آندا په کورنۍ کې د نظم شتون خه اهمیت لري؟

کور د کورنۍ دغرو د استوګني ځای دی. د سوکاله ژوند لپاره په کورنۍ کې د نظم او سمون مراعاتول ډېر اړین دي.

په کورنۍ کې د نظم د راوستلو لپاره باید هرڅه له استفادې وروسته په خپل ټاکلي ځای کې کېنسودل شي. د کورنۍ هرغزی باید خپل شیان، لکه: کالی، بوټونه، کتابونه د کار او بنوونځی وسایل په خپل ټاکلي ځای کې کېږدي، ترڅو د اړتیا په وخت کې یې په آسانې سره پیدا کړي، په کورنۍ کې د نظم د راوستلو لپاره باید د کورنۍ هرغزی د خپلو چارو د سمون لپاره مهال ويشه ولري، چې په هغه کې د خوب، اودس، لمونځ، د قرآنکريم تلاوت، مطالعې،

تغريج، ورزش، دکور د کارونو، يوله بل سره د خبروا ترو او داسي نورو وخت
معلوم وي.

باید پوه شوچې په کور کې د نظم پلي کول په ژوندکې بنه والی او آسانтиما منع
ته راوري..

په ډلو کې د کورنۍ د نظم پر گټو خبرې وکړئ.

- د چارو د مهال و بش شتون خه ګته لري؟
- ولې باید هر شی په خپل حانګري حای کې کېږدلو؟
- د کومو کارونو رعايت کول په کورنۍ کې د نظم لامل گرځي؟

د خپلو ورخنيو چارو د تنظيم لپاره په خپلو کتابچو کې يو مهال و بش جور کړئ.

دویم خپرکی

ښوونځی او روزنې

د خپرکی موخي

- د جومات په بنوونۍزه او روزنېزه ونډه به پوه شي.
- په بنوونځي کې د بنوونې او روزنې په ونډه به پوه شي.
- د بنوونځي دندې به تشریح کړای شي.
- په جومات او بنوونځي کې به له زده کړي سره مینه پیدا کړي.

شپږم لوست

جومات

پونتنه: ستاسي په آندا جومات د ماشومانو د بنوونې او روزنې په وده کې خه ونډه لري؟

جومات د عبادت کولو، بنوونې او د مسلمانانو د شورا غوره حای دی.
د جوماتونو د بنوونې او روزنې تاریخ ډېر لرغونی دی چې بنسټ يې د اسلام
ستره پیغمبر حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) اینسی دی، په اسلامي نړۍ کې
د بنوونې او روزنې بنسټ په جوماتونو کې اینسودل شوي دی.

پخوا به عالمانو، امامانو او پوهانو علم او پوهه په جوماتونو کې زده کوله.
ماشومان په بنوونځيو کې له شاملیدو خخه مخکې، د بنوونې او روزنې د ترلاسه
کولو لپاره جوماتونو ته حئي. په جومات کې د پنځه وخته لمونځ اداکول اجر
او ثواب لري، سربېره پر دې په مسلمانانو کې د ټولنیزو اړیکو د ودې لامل هم

گرئي. خرنگه چې جومات د عبادت او د مسلمانانو د زده کړي خای او مدرسه ده، نوله دې امله ټول مسلمانان باید د جومات په آبادی، نظافت او پاکي کې برخه واخلي.

په بنوونه او روزنه کې د جومات د ونډې په اړه خبرې وکړئ او پایله یې یو تن د ټولګي په وراندي نوروته واوروئ.

- جومات د خه شي خای دي؟
- په جومات کې د بنوونې او روزنې بنسټ چا اينې دي؟
- پنځه وخته لمونځونه په جمعې سره خه ګتې لري؟

په بنوونه او روزنه کې د جومات د ونډې په اړه یو مطلب جور او هغه په راتلونکي لوست کې ولولي.

ښوونځی

پونتنې

- ستاسي په آنداښوونځی او بسوونه او روزنه په ټولنيز ژوند کې خه ونده لري؟
- خه فکر کوي، بسوونځی سربېره پردې چې د علم او پوهې حای دی، نور خه اهمیت لري؟

له کورنۍ او جومات خخه وروسته لوړنۍ ټولنيز بنسټ بسوونځی دی چې ماشومان پکې په رسمي او منظمه توګه بسوونه او روزنه ترلاسه کوي. بسوونځی هغه حای دی چې په هغې کې زده کوونکي ديني، اخلاقي، علمي او ادبې بسوونه او روزنه ترلاسه کوي.

ښوونځی له دې کبله اهمیت لري چې هلته ډول، ډول علوم زده کوو او له خپلو ټولنیزو مسوولیتونو سره بلديا پیدا کوو. په ښوونځی کې د پوهې او علم پر زده کړي سربېره له نورو زده کوونکو او استاذانو سره پېژنو او له هغوی سره ټولنیزې اړیکې تینګوو همدارنګه د ګډ ژوند، مرستې او یو بل ته د درناوي ورتیاواي لاسته راورو.

د ګټورې پوهې او سالمې روزنې په ترلاسه کولو سره صالح او پوه انسانان ټولنې ته وراندي کېږي، ترڅو خپل حان، کورنۍ او هبواو د خدمت کولو جوګه شي. بنسته خه ته وايي؟: بنست په لغت کې اساس او تهداب ته وايي. په اصطلاح کې، هرهغه جو ربست ته ويل کېږي چې د ټولنې د اړتیا وو د پوره کولو پاره رامنځته شوي وي، لکه: مدرسي، ښوونځي، روغتونونه او دولتي ادارې.

په ډلو کې په دې اړه چې مور چېرته بېلاښل علوم زده کوو او له ټولنیزو مسوولیتونو سره بلديا پیدا کوو بحث وکړئ.

- له کورنۍ او جومات خخه وروسته ماشومان کوم بنست ته لاره مومي؟
- په ښوونځي کې زده کوونکي کوم شيان زده کوي؟
- ګټوره ښوونه او سالمه روزنه د خه شي لامل گرځي؟

د علم په زده کړه کې د ښوونځي د ونډې په اړه خوکوبې په خپلو کتابچوکې ولیکئ.

په بنوونځي کې دندې

پونتنې

- آیا پوهېږئ! د بنوونځي هر غړی خه دنده لري؟
- ستاسي په آند، زده کوونکي باید په بنوونځي کې کومې دندې سوته ورسوي؟

په بنوونځي کې د بنوونکو غونډله

هر خوک په بنوونځي کې خپلې اړوندي دندې په خپله سرته رسوي، د بېلګې په توګه: د بنوونځي د مدیر دنده د نورو په پرتله مهمه ده. هغه دنده لري چې د بنوونځي اړیکه د زده کوونکو له کورنۍ او دولتي ادارو سره وساتي. د بنوونکو غونډه په ټاکلي وخت پیل کړي، د بنوونځي د هستیالانو او سربنوونکو دنده د مضمونونو د مهال وېش جوړول، د درسي موادو، حاضري او ترقې تعلیم تیارول او د مدیر په نه شتون کې د بنوونځي سرپرستي او د مدیر د دندو سرته رسول هم د هغوي پرغاره دي.

د بنوونکو دندې ټولګي ته په ټاکلي وخت تلل، د زده کوونکو له حال خخه خبرتیا، لوست ورکول، د ستونزو د حل لپاره چمتو والی او د هغوي سالمې روزني ته پاملننه ده.

ملازمهين د بنوونهئي د پاکي او صفايي دنده لري. د زده کونکو دنده دا ده چې هره ورخ (د جمعي او رختيو خخه پرته) بنوونهئي ته لارشي، په خپلوا زده کرو کې کوبشن وکړي. د بنوونکو خبرو ته غور کېردي، له بې حایه ناسوبتيا خخه ډډه وکړي، له تولګي خخه په خپل سرونه وحی، د خپل بنوونهئي په زرغونيدو، پاکي او نظافت کې برخه واخلي. بنه زده کونکي د مدیر، بنوونکو او ټولوزده کونکو درناوي کوي او تل د بنوونهئي په ډله ييزو چارو کې پوره ونډه اخلي، د بنوونهئي مقررات عملي کوي او مسووليت پېژندونکي وي.

د بنوونهئي اداره د پورتنیو دندو سوپرہ مکلفيت لري چې د زلزلې او اورکېدنې د ژغورني مهارتونه هم زده کونکو ته وروښاني.

فالبت

په ډله ييزه توګه د بنوونکي د دندو په اړه خبرې وکړئ.

- زده کونکي په بنوونهئي کې کومې دندې لري؟
- تاسي د بنوونهئي په کومو چارو کې برخه اخلي؟
- د بنوونهئي د سر بنوونکو دنده بيان کړئ.

کورني دنده

د بنه زده کونکي د دندو په اړه چې خومه پوهېږي په خپلو کتابچو کې يې ولیکۍ

د افغانستان د پوهنې تاریخچه

پوبنتنه

خه فکر کوي! زمورد په هبواواد کې رسمي پوهنه خه وخت رامنځته شوه؟
 زمورد په هبواواد کې د ماشومانو نسونو او روزنې له پخوا خخه شتون درلود.
 ماشومانو په جوماتونو او کورونو کې زده کړي کولې، لوستل او لیکل یې زده
 کول. د رسمي نسونو او روزنې بنسټ د امير شيرعلى خان د پادشاهي په
 مهال د دوو نسونځيو په جوړ بدوسره چې یو یې ملكي او بل یې نظامي و
 کېښو دل شو.

له هغه وروسته د (حبيبي او حربي) په نومونو دوه بسوونخي د امير حبيب الله خان په مهال پرانيسټل شول.

د امير امان الله خان په وخت کې په افغانستان کې بسوونې او روزنې نسه پرمختګ وکړ، د نارينه وو په عصری بسوونخيو سربره یو بسخينه بسوونخي په کابل کې د مستورات په نامه هم پرانيسټل شو. د امير حبيب الله کلکاني په پاچاهي کې بسوونخي وټول شول. بيا د محمد نادر خان په وخت کې د بسوونخيو دروازې د زده کوونکو پر مخ خلاصې شوي. د محمد ظاهر شاه په وخت کې بسوونې او روزنې دېر پرمختګ وکړ. د وخت په تېږدو سره چې په هېواد کې یو لوپېښې را منځ ته شوې، د پوهنې نظام تر ټولو زيات زيانمن شو. په هېواد کې د دېر بدلونونو او د نوي نصاب په منځته راتلو سره اوس زمور د بسوونې او روزنې سیستم د غورېدو په حال کې دی. د دولتي بسوونخيو او پوهنتونونو سربره په لس گونه خصوصي بسوونخي او پوهنتونونه د هېواد په مرکز او ولاياتو کې تأسیس شول، چې دا په هېواد کې د بسوونې او روزنې د پرمختګ بسکارندوى دی.

په ډلو کې د لوست د عمده ټکو لنډيز په خوکرښو کې ولیکئ.

- په پخوا وختونو کې زمور په هېواد کې بسوونه او روزنه په خودوله ترسره کېده؟
- د حبيبي ليسه د کوم پاچا په وخت کې پرانيسټل شوې ده؟
- بسخينه بسوونخي د لوړي حل لپاره د چا په وخت او په کوم ځای کې پرانيسټل شو؟

د کورنۍ د مشرانو په مرسته د هغو کسانو لست تيار کړئ چې ستاسو له بسوونخي سره يې مادي او معنوی مرستې کړي دي، بيا يې په ټولګي کې نوروته وراندي کړئ.

دریم خپرگی

کلی

د خپرگی موخيٽ

و په کلی کې به د ژوند سره بلد شي.

و کلیوالی کسیونه او لاسی صنعتونه به زده کړي.

و د کرنې د چارو ډولونه به بیان کړای شي.

و د مالداری ګټې به درک کړي.

و د کرنې او مالداری سره به مینه پیدا کړي.

لسم لوست

په کلی کې ژوند

پونستني

- خه فکر کوي! خلک په کلی کې په کوم ډول ژوند کوي؟

- ستاسو په آند، د کلی ژوند له بساري ژوند سره خه توپیر لري؟

د کلی انځور

کلی د بسار په پرتله کوچنی دی او نفوس یې له بسار خخه لې وي. د کلی خلک په کرنه، مالداری او لاسی کارونو بوخت وي چې همدا کسیونه د کلی د اقتصادي شتمنيو سرچینې جورو وي. په کلی کې ژوند کول د بسار په پرتله ساده دی، په کلو کې، باغونه او ډول ډول ونې وي. له دې کبله د کلی هوا پاکه او په زړه پوري وي او خلک یې د بسے صحت او روغتیا خاوندان دي.

د کلی خلک ډېر زیارکنس، مېلمه پاله، مهربانه او یو له بل سره د وروری او دوستی اړیکې لري.

په کلی کې تولنیز ژوند د هرستې او همکاري پربنسته ولار دی او خلک یو د بل په غم او بنادي کې ګډون کوي. دولت د کلو د خلکو د ژوند د نه کېدلوا، د روغتیایی، بسوونیزو، کرنیزو، اقتصادي بسو خدمتونو په موخه د کلو د پراختیا وزارت جور کړي دي.

دولت دندہ لري چې د طبیعی پېښو، لکه: زلزلې، طوفان، اورلګیدنې او داسې نورو په اړه خلکوتنه پوهاوی ورکړي، چې مخکې له مخکې د هنغو په وړاندې چمتو شي او همدارنګه د پېښو د رامنځته کېدلوا په وخت کې زیانمنو خلکو ته هرستې ورسوی.

د کلی خلک زیاتره په کومو چارو بوخت وي؟ په دې اړه په ډلو کې سره خبرې وکړي.

- د کلی د اقتصادي عوایدو اساسی سرچینې خه شی جوروی؟
- ولې د کلی خلک له نېټې روغتیا او سلامتی خخه برخمن دي؟
- د کلو د خلکو د نه خدمت لپاره د دولت په چوکاټ کې کوم وزارت جور شوی دي؟

د کليوالي ژوند په اړه خوکرنې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

کلیوالی کسبونه او لاسی صنعتونه

پونتنې

- خه فکر کوي! په کلی کې خه ډول کسبونه او لاسی کارونه دود دي؟

- ستاسو په فکر، زمورد هېواد کلیوالی لاسی صنعتونه کوم دي؟

د کلو اوسيدونکي زياتره د بزگري، بهوالۍ او مالداري په چارو بوخت وي، خود هغو تر خنګ حینې کسان د خپلو کلیوالو د اړتیاوو د پوره کولو پاره ځانګري کسبونه او لاسی کارونه هم سرته رسوي، لکه: پنسگري، ترکاني، کولالي، خټگري، تپاري، زرگري، حلبي سازي همدارنګه د پوزي، غالى، ټغر، سترجي، شال، لونگى، جاکت او شړۍ او بدل، خامک او چرمه ګندل او داسي نور. درانه کسبونه، لکه: پنسگري، خټگري، ترکاني او داسي نور. د نارينه وو کار دی او لاسی کارونه، لکه: خامک ګندل، چرمه ګندل او داسي نور زياتره بسحې ترسره کوي. حینې لاسی صنعتونه، لکه: غالى، ټغر او د خامک ګندنې حینې ډولونه د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوروسي. حکه چې د

کليوالو کسېگرو توليد ډېر ابتدائي او ساده وي او د خپلو کليوالو ټولي اړتیاوي
نشي پوره کولای، نوله همدي کبله د کلي خلک خپلي اړتیاوي له خپلو نزدي
بازارونو خخه ترلاسه کوي او د لاسي صنایعو محصولات په شاوخوا او لېري
بازارونو کې خرڅوي.

په ډلو کې د لوست غوره مطلوبونه په لنډه توګه وواياست.

- د لاسي کارونو کوم ډول تولیدات زموږ د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوړوي؟
- په کلو کې بسحې کوم ډول کليوالي کسبونه او لاسي صنایع پرمخ وري؟
- په کلو کې نارينه په کوم ډول کسبونو بوخت وي؟

د خپلو مشرانو په مرسته د کليوالي کسبونو او لاسي صنعتونو ګټي په خپلو کتابچو کې ولیکئ او په
بل درسي ساعت کې يې خپلو ټولګيوالو ته ولولئ.

په کلو کې کرنه

پونښني

- ستاسو د کلې مهم کرنیز محصولات خه شی دي؟

- کله تاسې د کرنې په چارو کې له خپلې کورنۍ سره مرسته کړي ۵۵٪؟

زمور د هېواد زیاتره خلک په کلو کې ژوند کوي، د کلې هوا پاکه او خاوره یې د کښت او کرنې لپاره برابره وي. د کلې خلک زیاتره په کرنې او مالداري بوخت وي. کرنیز او حیوانی محصولات د کلې د اقتصاد بنسټیزه برخه جوروی. زمور ګران هېواد افغانستان یو کرنیز هېواد دی چې د هنې ځینې پیداوار په لاندې ډول دي:

۱- غلې دانې، لکه: غنم، وريجې، وربشي، جوار او...

۲- بقول (پلي لرونکي نباتات)، لکه: لوبيا، نخود، مشنگ، باقلې او می (ماش).

په تراکتور یوې

په غوايانو یوې

۳- غوري لرونکي تخمونه، لکه: پندانه (پنه دانه)، کونھلې، زغر، شوشم، زيتون او لمړ ګلۍ (آفتاب پرست).

۴- طبی بوتي، لکه: زعفران، هنجه، باديان، زنكى (زيره) خوره وله او...

۵- قند لرونکي بوتي، لکه: ګنې، چغندر او...

۶- تازه میوی لکه: انگور، زردآلو، گیلاس، آلوبالو، شفتالو، آلوچې، توت، منې، ناک، انار، خېکي، هندوانې، مالتې، نارنج، لیمو او داسې نور.
 ۷- وچې مېوی، لکه: بادام، پسته، غوزان، جلغوزي، ممیز، انحر او نور.
 ۸- د سبو ډولونه، لکه: کچالو(الوگان)، پیاز، تور بانجان، بنډۍ، کدو، فاصليه، تورايی، ګندنه، پالک، بادرنګ، کاهو، دانيه، نعناع، ايلني، مولی، سري مولی هوره، مرچ او داسې نور.

پورتنيو کرنیزو محسولاتو سربېره د هېواد په حینو ولايتونو کې یو لړ حنګلونه هم شته چې له مېوو او لرګيو خخه یې ګته اخېستل کېږي.

وچې او تازه مېوی او حینې طبی بوتي بهرنیو هېوادونو ته صادرېږي چې د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوروی، د کرنې او زراعت د اهمیت له کبله دې پایلې ته رسېرو چې کرنه او بزگري بنه با ارزښته او شریغه دنده ده او د اسلام په سپیخلي دین کې اجراءو ثواب لري.

هره ډله دې د خپلې سيمې کرنیز محسولات په خپلو کتابچو کې ولیکي.

- ستاسي په سيمه کې کوم ډول بوتي او مېوې زيات اقتصادي ارزښت لري؟
- کرنه زموږ په کورني اقتصاد کې خومره ارزښت لري؟
- د افغانستان کوم ډول کرنیز حاصلات بهره ته صادرېږي؟

د کورنۍ په مرسته د خو طبی بوټو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکي.

په کلو کې مالداري

پونتنې

- خه فکر کوي! په کلو کې خه ډول کورني خاروي ساتل کېري؟
- ستاسو په آند! د خاروبو محصولات خه گتې لري؟

انسانانو له پخوا زمانو خخه د خپل ژوند د پوره کولو لپاره کورني خاروي ساتلي او له هغۇ خخه يې گىته اخېستى ده، زمۇر په ھېواد کې د خارويو د ساتنى او پالنى كسب د کورنيو خارويو، لكه: وزو، پسونو، غوايانو، اوپسانو، آسانو، كچرو، خرو او نورو خخه عبارت دی خرنگە چې په کلو کې د بشارونو په

نښت خارویو ساتلو ته زمینه ډېره برابره ده، نو حکه د کلو خلک د خپل ژوند د اړتیاوه د پوره کولو لپاره زیاتره خاروی ساتي او د هغو له روزلو سره ډېره مینه لري.

- په ډلو کې د لاندې پونستنو په اړه خبرې وکړئ.
- ستاسو په کلې کې کوم خاروی ډېر ساتل کېږي؟ نومونه یې واخلي.
- ولې د کلې خلک د خارویو له ساتلو سره ډېره مینه لري، بیان یې کړئ؟

خواب ورکړئ

- کورني خاروی د کومو موخو لپاره ساتل کېږي؟
- انسانانو له خه وخت خخه را پدې خوا د مالداري کسب غوره کړي دی او ولې؟
- کومو خاروبو ته کورني خاروی ویل کېږي؟

د خارویو د ساتلو په اړه په خپلو کتابچو کې دوې جملې ولیکئ.

په کلو کې د مالداري گتې

پونښنه

ستاسو په آند! د کومو خارويو له شيدو، پوستکو او غونسو خخه گته اخيستل کېږي؟

الله (جل جلاله) خاروي د انسانانو د گټو لپاره پیدا کړي دي، ترڅو له غونسو، پوستکو، وريو او وړغنو خخه يې گته واخلي. مالداري په کلو کې ډېږي گتې لري.

د بېلګې په توګه: د وزو، مېړو او غواوو له شيدو خخه مستې، پېروی، شړومېږي، کوچ، پنېر، چکه او کورت جوروی. د حیواناتو له وريو او وړغنو خخه غالې، ټغرونه، ليمخي او قالينچې جوروی. له غوايانو خخه د کرنې د حمکو دیوې کولو او له خرو، کچرو او آسونو خخه د بار ورلو او سپرلى لپاره کار اخيستل کېږي. همدا راز له حیواني سري خخه د کرنې د نسه والي لپاره هم گته اخيستل کېږي.

د خارویو پوستکي او وری له هپواد خخه بهرته صادریږي. خرنګه چې د اهلي خارویو ساتل د هپواد د اقتصاد په لوروالي کې اغېزه لري، نو خلک باید د خارویو روزنلو او ساتلو ته پاملننه وکړي.

په ډلو کې د مالداري د گټو په اړه خبرې وکړي.

- د خارویو له شیدو خخه کوم شیان لاسته راځي؟
- د هپواد کوم حیوانی محصولات بهرته صادریږي؟
- د حیواناتو روزنه او پالنه څه ګټې لري؟

په ګلو کې کوم کارونه د حیوانی محصولاتو د زیاتوالی لامل کېږي، په دې اړه خوکربنې په خپلو کتابچو کې وليکي.

څلورم څپرکي

پهار

د څپرکي موخي

• له بناري ژوند سره به بلد شي

• بناري کسبونه به و پيژني.

• د بنارونو د ډولونو توپير به و کړاي شي.

• د افغانستان تاریخي بنارونه به په نقشه کې و بنودلای شي.

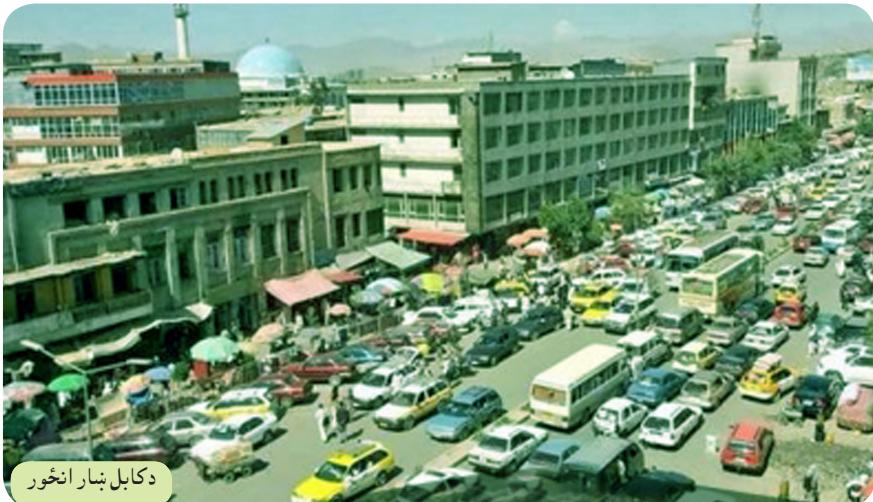
• د نړۍ د سترو بنارونو نومونه به واخښتالای شي.

• د افغانستان له تاریخي بنارونو سره به یې مينه پیدا شي.

پنځلسیم لوست

بناري ژوند

پونستنه: خه فکر کوي! بناري ژوند له کليوالي ژوند سره خه توپير لري؟

بنارونه، د بازارونو، سرکونو، بناروالۍ، پارکونو، د ليدلواحایونو، دولتي او غیردولتي ادارولرونکي وي.

بنارونه د کلو په پرته له لوی وي، نو حکه په بنارونو کې ډېر خلک ژوند کوي. خرنګه

چې په بشارونو کې د کار او د آسانتیا وو زمينه برابره ده، له دې امله په کې بېلا بېل
قومونه او خلک ګډ ژوند کوي.

په بشارونو کې دولتي ادارې، بنوونجۍ، مدرسي، پوهنتونونه، تولیدي کارخانې،
هوايي ډګر، بانکونه، سوداګریز مرکزونه او د اسې نور ټولنیز او اقتصادي تاسیسات شته.
د بشار خلک په دولتي او غیر دولتي ادارو، مؤسساتو، سوداګرۍ، بازارونو، د تولید
په کارخانو او نورو چارو کې بوخت وي، په بشارونو کې خلک د تگ او رانګ لپاره
له موټر، موټرسایکل، بایسکل او د اسې نورو څخه کار اخلي. موږ به هغه وخت یو
ښه، پاک او بسلکی بشار ولرو چې هر ګړي یې د بشار په پاکوالی کې برخه واخلي.

بشاري خلک زیاتره پر کومو چارو بوخت وي؟ په دې اړه په خپلو ډلو کې خبرې وکړئ.

- بشار خرنګه ځای ته ويل کېږي؟
- په بشارونو کې د دولتي ادارو ترڅنګه نور کوم مرکزونه شته؟
- ولې په بشارونو کې ډېر وګړي ژوند کوي؟

د خپلو کورنیو د غیرو په مرسته د بشار د خلکو د دندو نومونه په خپلو کتابچو کې ولکئ.

د بُناري خلکو کسبوونه

پونتنه

ستاسو په آند! بُناري خلک په کومو کارونو بوخت دي؟

غالی اويدل

ترکاني

پسگري

معماري

بُناري خلک بېلاپل کسبوونه لري، لکه: پسگري، مسگري، زرگري، ختگري، ترکاني، کولالي، خياطي، چمياري او داسي نور چي د انسان په واسطه جوري. د بُنار دېر اوسيدونکي په داسي کارونو، لکه: معلمي، طبابت، انجينيري او په دولتي ادارو کې په ماموريت او داسي نورو کارونو بوخت دي. د بُنار په بازارونو کې دول ډول شيان او توکي، لکه: موټر، موټر سايكل، بايسكل، راديو، تلويزيون، کمپيوټر

او نور برقي سامانونه، ډول ډول ټوکران او کالي، بوټان، د کور سامان او داسي
نور پلورل کپري. يو شمېر دا شيان په نبارونو کې جوريوي او يو شمېر يې له بهرييو
هېوادونو خخه واردېري.

په ډلو کې د ناري کسبونو په اړه خبرې وکړئ؟

- په نبارونو کې سربېره په پنسګري نور کوم کسبونه شته؟
- کوم شيان په نبار کې پلورل کپري؟
- د نار زياتره خلک په کومو کارونو بوخت دي؟

هغه کسبونه چې ستاسو په سيمه کې شته، په خپلو کتابچو کې يې ولیکۍ.

د بشارونو ډولونه

پونتنه

په انځورونو کې کوم ډول بشارونه وينئ؟

بشارونه د حینو ځانګړتیاواو له مخې په لاندې ډول دي:

صنعتي بشارونه

هغه بشارونه دی چې تولید پکې کېږي، په دې بشارونو کې لوړنې توکي په سوداګریزو مصنوعاتو بدليږي.

سوداګریز بشارونه

څینې بشارونه د راکړې ورکړې مرکزونه دی چې په عمومي ډول بندري بشارونه همدارنګه ځانګړتیاوي لري.

فرهنگي بشارونه

دا ډول بشارونه د علمي، فرهنگي، لورو زده کړو او د علمي مرکزونو په درلودلو مشهور وي.

سیاسی بنارونه

دا ډول بنارونه په عمومي ډول مرکزی بنارونه او د اړوندو هېوادونو پایتختونه

وي چې د دولت د اداري او سیاسي چارو تصمیمونه په کې نیول کېږي.

د سیل او سیاحت بنارونه

هغه بنارونه چې نه موقعیت، تاریخي آثار او د سیل او تفریح لپاره په زره پوري

خایونه ولري د سیل او سیاحت بنارونه دي.

مختلط يا عمومي بنارونه

دا بنارونه سره له دې چې صنعتي مرکزونه دي، سوداګریز، فرهنگي او تفریحي

فعالیتونه هم په کې ترسره کېږي.

فعالیت

له پورتنيو ځانګړتیاوو سره سم زموږ په هېواد کې کوم بnar شته؟ په دې اړه په خپلو ډلو کې

سره خبرې وکړئ.

- د صنعتي بنارونو ځانګړتیاوي بيان کړئ.
- سیاسي بناړ(پایتخت) کومې ځانګړتیاوي لري؟
- د کابل بnar په کوم ډول بنارونو کې شمېرل کېږي؟

د کابل بnar په اړه په خپلو کتابچو کې خوکربنې ولیکئ.

د افغانستان مهم او تاریخي بساروننه

پوبېتنه

ستاسو په آند! د افغانستان تاریخي بساروننه کوم دي؟

زمور گران هېواد افغانستان يو لرغونی هېواد دي، چې لوی، تاریخي او لرغونی بساروننه يې له بلخ (اُم البلاد)، هرات، بامیان، کابل، کاپیسا، بست، غور، غزنی او د اسې نورو خخه عبارت دي. د ورېسمو تاریخي لاره هم د افغانستان له حئینو بسارونونو خخه تېريده چې د چين او هندوستان هېوادونه يې له اروپا سره نسلول. د وخت په تېريدو سره د ژوند په بېلاپللو برخو کې پرمختګونه

منحته راغل او بارونه هم پراخ شول. نن زمور د هپواد مهم او لوی بارونه،
لکه: کابل، مزار شریف، کندھار، هرات، جلال آباد، غزنی، کندز، لنسکرگاه،
خوست، تالقان، پلخمری، بامیان، گردیز او داسې نور دی.

څو تنه زده کوونکي دې په وارسره د نقشي پرمخ د افغانستان تاریخي ولايتونه، لکه: کندھار، بلخ، پروان، کندز، پکتیا، هرات، بامیان، غور او غزنی وښی.

خواب و رگزی

- ۰ ام البلاد زموږ د ګران هېواد کوم نبار ته ویل کیده؟
  - ۰ د وربېسمو لار کوم هېوادونه سره نسلول؟
  - ۰ د افغانستان د اوسيپيو پنځو مهمو او لوپيو نبارونو نومونه واخلي؟

کورسی دنده

د افغانستان د یخوانیو پیارونو نومونه یه خیلو کتابیجو کې ولیکي.

د نړۍ لوی بسارونه

پونښنه

له تاسو خخه چا د نړۍ د یوه لوی بسا نوم اوږيدلی دی؟

په دې نړۍ کې چې مورډوند کوو، لوی لوی بسارونه موجود دي. دا بسارونه د وګرود زیاتوالی، لوی والی، جغرافیایی موقعیت، دینی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادي او سوداګریزو ارزښتونو له امله حانګړیتوب لري.

د نړۍ حئینې ستر بسارونه دا دي: په سعودی عربستان کې د مکې معظمې او مدینې منورې بسارونه، په ترکیه کې استانبول، په فرانسه کې پاریس، په روسيه کې مسکو، په مصر کې قاهره، په انگلستان کې لندن، په متعدده ایالاتو کې نیویارک، په پاکستان کې کراچی او په هند کې د ډھلي بسا او داسې نور... دا بسارونه د علمي، فرهنگي، ورزشي مرکزونو او د سیل د ځایونو لرونکي دي.

هه بهود له خپلی پلازمینې سره په خپلو کتابچو کې يو حای کړئ.
د امریکا متعدده ایالات قاهره

انگلستان	پاریس
مصر	مسکو
فرانسه	لندن
روسیه	واشنگتون

خواپ ورگړئ

- د نړۍ د دوو مهمو بشارونو نومونه واخلي؟
- لوی بشارونه ولې د اهمیت وردي؟
- لوی بشارونه کومې آسانتیاوې لري؟

د خو لویو بشارونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

پنځم خپرکي

زموږ هېواد

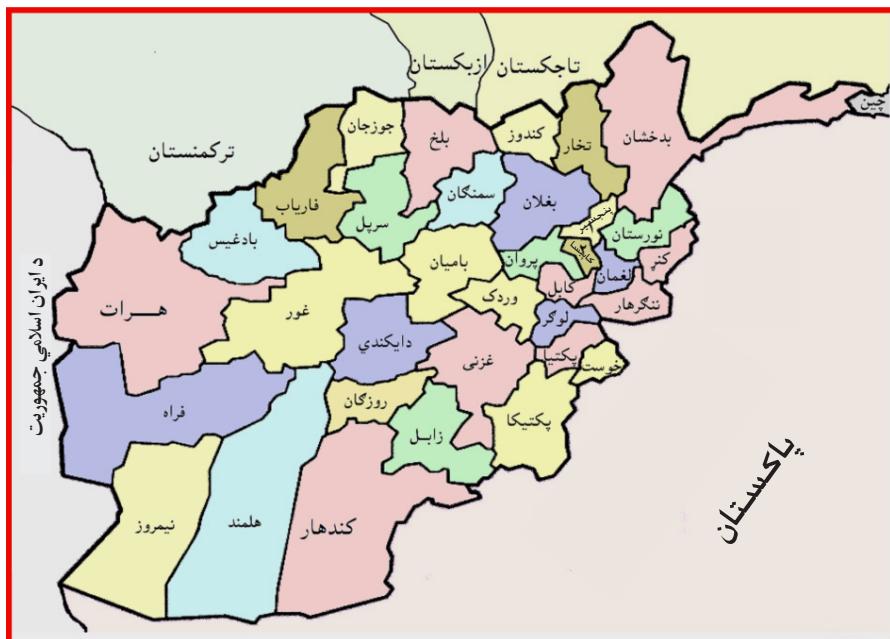
د خپرکي موخي

- خپل هېواد افغانستان به نسه و پېژني.
- ملي بېرغ به و پېژني.
- ترافیکي مقررات به زده کړي.
- د ژوند د چاپېریال په اړه به معلومات ترلاسه کړي.
- د ملي بېرغ رنګونه به تشریح کړاي شي.
- د هېواد او ملي بېرغ سره به مینه پیدا کړي.
- د ژوند د چاپېریال په پاكوالی کې به زيار و باسي.

سلم لوست

زموږ هېواد افغانستان

پونستنه: په نقشه کې خه وينئ؟

افغانستان د ټولو افغانانو ګډ کور دي، خلک يې په خپلو کې ورونه او سره برابر دي، افغانستان يو غرنۍ هېواد دي. زیاتره غرونه يې په اوږي او ژمي کې له واورو ډک وي، له واورینو غرونو څخه سیندونه سرچینې اخلي چې نسه اوښکلې

هوايې مور ته رابخنسلې ده. افغانستان پريمانه طبيعي کانونه او ذخييري لري، لکه: اوسينه، سره زر، سپين زر، نفت، گاز، د ډبروسکاره، مس او داسي نور. زمور د هبوا د سوبلي او شمال ختيحې سيمې ډبر ځنګلونه لري، زمور هبوا د د کرنې، بنوالۍ او مالدارۍ لپاره مناسبه هوا او رنې او به لري. زمور په هبوا د کې ډول ډول کورني او وحشی خاروي شته، مور له خپل هبوا د سره مينه لرو د ورونو او خويندو په څېر يو له بل سره ژوند کوو، خپل حق او د نورو حق پېژنو او د هغو درناوی کوو. يو له بل سره لاس په لاس د خپل ګران هبوا د په ساتنه او پرمختګ کې زيار باسو.

فعاليت

خواب ورکړئ

- زمور د هبوا د کومه سيمه ډبر ځنګلونه لري؟
- زمور په ګران هبوا د کې کوم ډول طبيعي کانونه او زېړې شته؟
- د خپل ګران هبوا د پرمختګ لپاره باید څه وکړو؟

د خپل ګران هبوا د په اړه په خپلو کتابچو کې خوکربنې ولیکۍ.

ملي بېرځ

پونتنه

تاسو په ملي بېرځ کې خه وينئ؟

- هر هېواد یو بېرځ لري چې د ملي هویت نبه یې ده. زمود د گران هېواد افغانستان ملي بېرځ، درې رنګه لري: تور، سور او زرغون چې له کین خخه نبی خواته په عمودي ډول یو د بل ترڅنګ په مساوی توګه ځای پرځای شوي دي. دا رنګونه زمود هېواد په تاریخ کې ځانګړی مفهوم لري.
- تور رنګ زمود په هېواد کې د بسکپلا کګرو د تېري نبه ۵۵.
  - سور رنګ د هېواد د خپلواکۍ د لارې د شهیدانو د سرو وینو نبه ۵۵.
  - زرغون رنګ د سمسورتیا، خپلواکۍ او آبادۍ نبه ۵۵.

د افغانستان د ملي بيرغ نبان له سپين رنگه محراب او منبر خخه عبارت دی، چې د ملي بيرغ په منح کې حای لري، د محراب او منبر دو اړه خواوي یې په دووکوچنيو بيرغونو، د (لا اله الا الله محمد رسول الله) په سپيخلې کلمې، الله اکبر او د لمورانګې چې د راختلو په حال کې ليدل کېږي نسلۍ شوي دي. په لاندینې برخه کې یې د هېواد د خپلواکۍ نېټه (۱۲۹۸ لمریز) کال، د افغانستان نوم او په دوو خندو یې د غنمود ووري را تاو شوي دي. ملي بيرغ د هېواد د تاریخ په اوږدو کې زمود د خلکو د ملي یووالې، خپلواکۍ او د ځمکنۍ بشپړتیا نښه ۵۵.

مورد خپل هېواد ملي بيرغ ته په درنه ستړګه ګورو او د هغه ساتنه کوو.

په ډلوكې د ملي بيرغ د رنگونو په اړه خبرې وکړئ.

- د افغانستان د ملي بيرغ د رنگونو نومونه واخلي؟
- د بيرغ شين رنګ خه مفهوم لري؟ بيان یې کړئ.
- د افغانستان ملي نبان له خه شي خخه عبارت دی؟ واضح یې کړئ.

د خپل ګران هېواد بيرغ په خپلو کتابچو کې رسم او یایې رنګه کړئ.

دولتي اداري

پونتنه

ستاسو په آند! دولتي اداري د کومو موخو لپاره جوري شوي دي؟

هر هباد د نظم راوستلو، خلکو ته د خدمت کولو، د اړیکو ټینګولو او د چارو د سرته رسولو لپاره، حکومت او اداروته اړتیا لري، چې دا اداري د وزارتونو او ریاستونو په نامه یادېږي، لکه: د پوهنې، دفاع، کورنیو چارو، بهرنیو چارو، مخابراتو، د لیبروزد ه کړو، عدليې، ترانسپورت، عامې روغتیا، کرنې او داسي نور وزارتونه چې په بېلا بلو برخو کې د خلکو لپاره کار کوي.

وزارتونه او حکومتی مهمی اداری د هېواد په پلازمېنه کې ځای لري.
د هر وزارت استازی په ولايتونو کې د رياست او په ولسواليو کې د مدیريتونو تر
نامه لاندي کار کوي.

زده کوونکي دې په ډلو کې د دولتي ادارو په اړه خبرې وکړي او بیا دې د هنغو ادارو په
نومونو چې پوهېږي بيان کړي.

- هر دولت د بنې نظم راوستلو لپاره خه شي ته اړتیا لري؟
- د هر وزارت نماینده ګي په ولاياتو او ولسواليو کې تر کوم نامه لاندي کار کوي؟
- دولتي ادارې څرنګه کولای شي چې خپلو هېوادوالوته د بنې خدمت کولو جو ګه شي؟

د خو وزارتونو نومونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

ترافیکي مقررات

پونښنه

خه فکر کوي چې په بساري کې د خلکو او وسايطةو د تگ را تگ لپاره خه شي ته اړتیا ده؟

په بساري کې د ترانسپورتي
وسایطواو لارو یود تگ او
راتگ د تنظیم لپاره ترافیکي
قواعد او مقررات شته، د
ترافیکي مقرراتو رعایتول د
تگ او راتگ د آسانتیاوو، د
ترافیکي پېښو او ګنې ګونې
د مخنيوي لامل گرځي.

له واټونو خخه د تېریدو په وخت کې بايد ترافیکي نبسو، اشارو او د ترافیک د پولیس لارښوونو ته پاملننه او د هغه مراعات وشي. په واټونو کې ترافیکي خراغونه شته چې درې رنګه لري. شين خراغ د حرکت او له وات خخه د تېریدو، ژپر خراغ، د حرکت لپاره د چمتووالی او سور خراغ د درېدو اشاره ده.
پلي کسان بايد د تگ او راتگ په مهال له پیاده لارو خخه استفاده وکړي، ترڅو د ترافیکي پېښو خخه وړغورل شي.

يو زده کوونکي دې د بسوونکي په موسته په ټولگي کې د ترافیکي خراغونو په پام کې نیولو سره له وات خخه تېریدل عملی کړي.

- د دې لپاره چې ترافیکي پېښه منځنه را نشي خه بايد وکړو؟
- شين خراغ د خه شي نښه ۵۵؟
- ترافیکي خراغونه کوم رنګونه لري؟

د ترافیکي اشارو زپر، سور او شين رنګ د خه شي نښې دې؟ په خپلو کتابچو کې يې ولیکي.

خلورویشتم لوست

د چاپېریال ساتنه

پونښته

ستاسو په فکرا ونې او حنګلونه د ژوندانه چاپېریال ته خه گتې رسوی؟

پاك او سمسور چاپېریال

په نبارونو کې د وګرو او اوسېدونکو زیاتوالی د اوبو، خوراکي او د سُون د توکو (موادو) د ډېر لګښت او په چاپېریال کې د خڅلوا انبارېدل د بیلاپیلو ناروغیو لامل گرځی، د نبار صفائی او پاکوالی د نباروالی دنده ده، خو دا داسې ستونزه ده، چې د نبار په ټولو اوسېدونکو پوري هم اړه

لري؛ له دې امله هر خوک چې په بشارونو کې ژوند کوي باید د خپل بشار په پاکوالی او سمسورتیا کې د بشاروالی سره په مرسته کې فعاله برخه واخلي.

مور باید د چاپېړیال په ساتنه کې لاندې لارښوونې په پام کې ونسو:

- هر کال نیالګي کینوو او چاپېړیال پاک وساتو.
- خحلې او کثافات په خپل ټاکلي خای (کثافات داني) کې واچوو.
- د ونو او پارکونو ساتنه وکړو او له ماتولو خڅه یې ډډه وکړو.
- په ويالو، لنستيو، پارکونو او سرکونو کې کثافات وانه چوو.
- د خپل کور يا د بل چا د کور مخي ته کثافات او خحلې وانه چوو، باید ټاکلي خای ته یې ورسوو.

په ډلو کې د چاپېړیال د سمسورتیا په اړه خبرې وکړئ.

- د چاپېړیال په ساتې کې بشاروالی خه دنده لري؟
- مور خنګه کولاي شو چې خپل چاپېړیال پاک وساتو؟
- ناپاک چاپېړیال د انسانانو په ژوند کې خه اغښې لري؟

زده کوونکي دې د پاک چاپېړیال د ګټو په اړه خوکوبنې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

شپږم خپرکي

څلور خواوې

د خپرکي موخي

- د خلورو اصلی خواوو سره به بلدي.
- د خلورو اصلی او فرعی خواوو توپير به وکړای شي.
- نقشه او د نقشي خلور خواوې به بيان کړاي شي.
- د افغانستان خلور خواوې به په نقشه کې وښودلای شي.

پنځه ويشت ملوست

څلور اصلی خواوې

پونستني:

- ستاسو په آند! په دغه انځور کې خه ليدل کېږي؟

- خه فکر کوي، زمور په هېواد کې قبله کوم لوري ته واقع ده؟

لمه هره ورخ له یوې خوا خخه راخېږي او بلې خواته پربوژي. پخوا انسانانو د
څلورو خواوو د پېژندلو لپاره د لمه له راختلو او پربوتلو خخه ګته اخیستله.

د لمه د راختلو خوا (لوري) د ختيج
(شرق) او د لمه پربوتلو لوري ته لوبدیج
(غرب) وايي. که مور د لمه پربوتلو خوا
ته داسي ودرېرو، چې شا مود لمراخاته
خواته وي، په دي صورت کې به زمور
نبې خوا ته شمال او کينې خوا ته به
مو سویل وي. دا څلور خواوې چې
مور یې نومونه واخیستله، د څلورو
اصلی خواوو په نامه يادېږي. څلور

شمال

خواوی د قطب نما او مقناطیسی میلی په واسطه هم ټاکلای شو.

بو زده کوونکی دې خپل مخ قبلې خوا ته و گرھوی او خلور اصلی خواوی دې په تمثیل سره عملی بیان کړي.

۱. د خلورو اصلی خواوو نومونه واخلي؟
۲. انسانان د خلورو لورو د پژندلو لپاره له کومې طریقې خخه ګته اخلي؟
۳. که تاسي مخ په لمراخاته ودرپړئ، ستاسو مخ، شا، بنی او کینن لاس ته به کوم لوري واقع وي؟

خلور اصلی خواوی په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

څلور فرعی خواوې

پونښنه

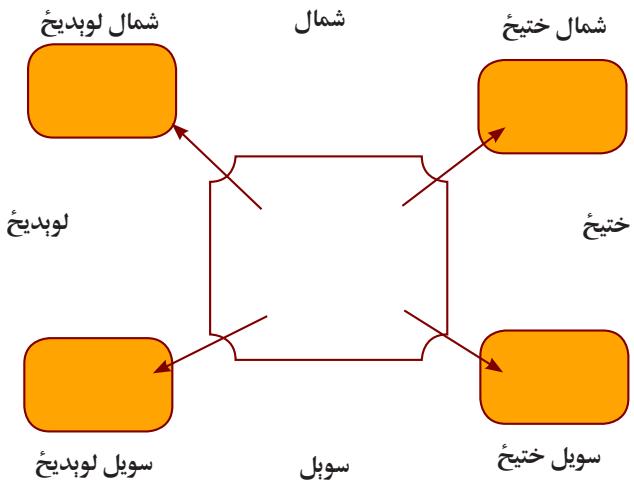
ویلای شئ چې د کوتې څلور گوټونه (کونجونه) کوم لوري راښي؟

څلور اصلي او فرعی خواوې

فرعی لوري	اصلي لوري	فرعی لوري
اصلي لوري		اصلي لوري
فرعی لوري	اصلي لوري	فرعی لوري

ختیخ، لوپدیخ، شمال او سوبل خوا وو ته اصلي لوري وايي. فرعی لوري د دوو اصلي لورو په منځ کې پرانه دی. یعنې هغه لوري چې د شمال او ختيخ په منځ کې پروت دي، د شمال ختيخ په نوم او هغه لوري چې د شمال او لوپدیخ په منځ کې پروت دي، د شمال لوپدیخ په نوم يادېوي، هغه لوري چې د سوبل او ختيخ په منځ کې واقع دي، د سوبل ختيخ په نامه او هغه لوري چې د سوبل او لوپدیخ په منځ کې پروت دي د سوبل لوپدیخ په نوم يادېوي.

مورد قبلې، لارو او د حايونو د پیدا کولو لپاره له څلورو اصلي او فرعی لورو خخه ګته اخلو.

د لاندي جملو تشن حايونه په مناسبو کلمو په خپلو کتابچو کې پشیر کړي:

د شمال او ختیج منځ ته ..... وايي.

د ختیج او سوبل منځ ته ..... وايي.

د شمال او لوپدیج منځ ته ..... وايي.

د سوبل او لوپدیج منځ ته ..... وايي.

۰ د خلورو فرعی خواوو نومونه واخلئ؟

۰ د ختیج او سوبل به منځ کې کوم فرعی لوری پروت دی؟

۰ د شمال او لوپدیج په منځ کې کوم فرعی لوری پروت دی؟

۱- ستاسو د کورونو په فرعی لورو کې کوم حايونه پراته دي، په خپلو کتابچو کې يې ولیکۍ.

نقشه او د هغې خلور خواوي

پونښه

نقشي ته وګوري او د هغې خلور خواوي په نښه کړئ؟

نقشه د اسي وسیله ده، چې د هغې په واسطه د حمکې د مخ د هبادونو او مختلفوسيمو په اړه معلومات لاس ته راورو جغرافيائي نقشه مور ته د وچو، د سمندرونو، غرونو، سيندونو، حنگلونو، بشارونو او نورو موقعیت رابسيي. نقشه ډېر ډولونه لري، لکه: طبیعي نقشه، سیاسي نقشه او نور.

هغه نقشه چې غرونه او سیندونه په کې بنودل شوي وي، د طبیعي نقشي په نامه يادېري. هغه نقشه چې ولايتونه، بشارونه، پلازمېني، بندرونه، ګډې پولې او هبادونه په کې بنودل شوي وي، د سیاسي نقشي په نامه يادېري. په نقشو کې د اسي نښې

کارول کېږي چې مور ته بېلا بېل جغرافیا یې مهم حایونه او موخي رابني.

په ټولو نقشو کې چې ستاسي په کتاب کې دی او یا د ټولګي په دیوال پوري ځرول شوي دي، پورته يې د شمال خوا، بنکته لوري ته سویل، بنی لاس ته د ختيغ

د غړه نښه

لوري او کین لاس ته مو د لو بدیغ لوري
پروت دی.

د سینهونو نښه

د خلورو اصلی او فرعی خواوو په مرسته
کولاۍ شو چې د هېوادونو خلور خواوې

د دنار نښه

معلومې کړو.

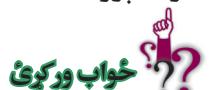

د پالزمه (پایتحت) نښه

په خپلو ډلو کې د نقشې له مخې د جملو تشنې حایونه په مناسبو کلمو سره په خپلو کتابچو کې د ک کړئ.

( ) ( ) ( ) موقعیت لري. د افغانستان شمال ته د ( )
( ) او ( ) جمهوریتونه پرااته دي. د چین د خلکو جمهوریت زمور د هېواد خواهه پروت دی.

- هره نقشه خو خواوې لري؟ نومونه يې واخلئ.
- د نقشې پرمخ خلور خواوې يا لوري څرنګه موندلای شئ؟
- د نقشې پرمخ اصلی او فرعی لوري وښی؟

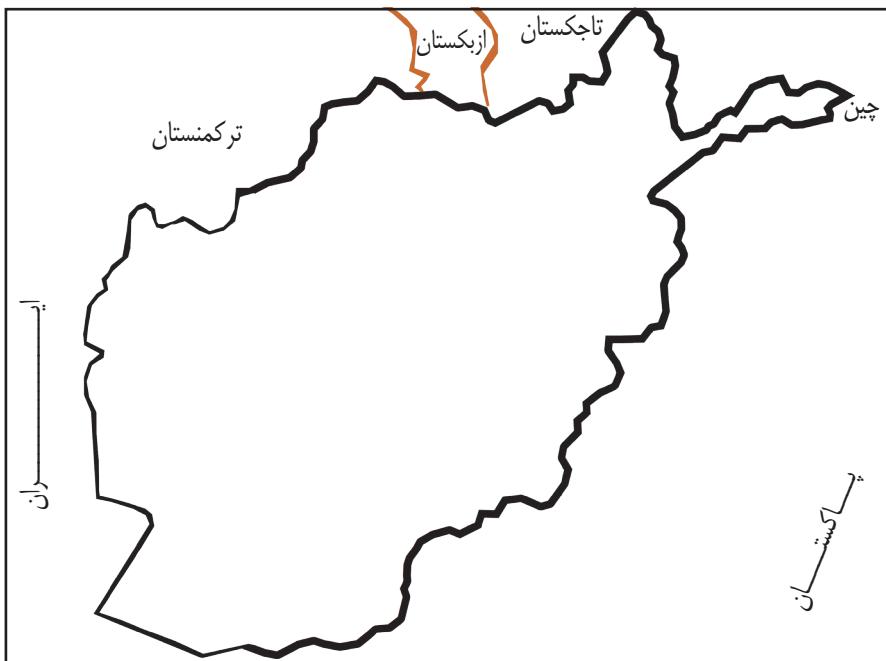

د افغانستان خلور خواوې د نقشې له مخې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د افغانستان خلورو خواوې

پونښنه

څه فکر کوي، د افغانستان خلورو خواوو ته کوم هېوادونه پراته دي؟

زموږ هېواد افغانستان د آسیا د لوېې وچې په سوبل کې پروت دی، زموږ هېواد سمندرته لاره نه لري، خلورو خواوو ته يې وچه ۵۵. زموږ د هېواد شمالي ګاونډیان د تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان جمهوریتونه دي. لوېدیج ته مو د ایران اسلامي جمهوریت پروت دی. د سوبل او ختيغ پولې يې د پاکستان اسلامي جمهوریت سره د ډبورند د تحملی کرنې په واسطه په نښه شوې دي چې د افغانستان خلک يې په رسمیت نه پېژني.. زموږ هېواد په شمال ختيحه

خنده کې د چین له جمهوریت سره نښتی دی.
زموره هپواد د آسیا په لویه وچه کې د خپل موقعیت له مخي ځانګړی اهمیت
لري او د یوه پله په خېر د مرکزی آسیا هپوادونه د سویلې آسیا سره نبلوی.

په خپلو کتابچو کې مو د نبی لوري هپوادونه د کینې خوا له اړوندو جملو سره
ونسلوی.

- ۱- زموره هپواد په شمال ختیح کې پروت دی.
- ۲- زموره هپواد په شمال کې پروت دی. ←
- ۳- د چین د خلکو جمهوریت

- ۱- افغانستان د آسیا د لویې وچې په کومه برخه کې پروت دی؟
- الف- شمال
- ب- ختیح
- ج- سوېل
- د- افغانستان د گاونډیو هپوادونو نومونه واخلئ؟
- ۳- د چین هپواد زموره د هپواد کوم لوري ته پروت دی؟

د افغانستان نقشه په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او په هنې کې د گاونډیو هپوادونو موقعیت
په نبہ کړئ.

اووم خپرکي: زموږ د هېواد اداري وېش

د خپرکي مoxy:

- د افغانستان له اداري وېش سره به بلد شي.
- د افغانستان دين، زبې او نقوس په اړه به معلومات ترلاسه کړي.
- د هېواد د مشهورو غرونو نومونه بیان کړای شي.
- د هېواد مشهور سیندونه به په نقشه کې وښودلای شي.

نهه ويشنتم لوست

زموږ د هېواد اداري وېش

پونښنه: کله مو فکر کړي دي، چې افغانستان خو ولايتونه لري؟

زموږ د هېواد د ولايتونو نقشه

زموږ ګران هېواد افغانستان د اداري وېش له مخي په ۳۴ ولايتونو وېشل شوی دي. هر ولايت د والي له خوا اداره کېږي. والي د ولايت واکمن دي. چې دولتي کارونه د قانون په رڼا کې د هغه تر نظر لاندې اجرا کېږي. هر ولايت

په ولسوالیو وېشل شوی دی. ولسوالی د ولسوالانو له خوا اداره کېږي. زمور د هېواد مشهور ولايتونه له: کابل، هرات، کندھار، بلخ، کندز، ننگرهار، غزنی او هلمند څخه عبارت دي. د افغانستان له لویو بشارونو څخه یو هم د کابل بنار دی چې د ګران هېواد پلازمېنه د. جمهوري ریاست، ملي شورا، ستره محکمه، وزارتونه، لوی علمي او فرهنگي مرکزونه په پلازمېنې کې موقعيت لري.

زده کوونکي دې په پنځو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د هېواد د شمال ، سوبېل، ختيغ، لوبدیغ او مرکزي ولايتونو نومونه واخلي او د نقشي پرمخ دې نورو ته وښي.

- ۱- افغانستان خو ولايتونه لري؟
- ۲- ولايتونه د چاله خوا اداره کېږي؟
- ۳- د افغانستان د پلازمېني نوم خه دي؟ هغه د نقشي پرمخ وښي؟

د افغانستان نقشه رسم کړئ او بیا پکې د کابل، کندھار، مزار شریف، هرات، ننگرهار، پکتیا او هغه ولايت چې تاسو په کې او سپړئ په نښه کړئ.

د افغانستان دین، ژبه او نفووس

پونتنۍ

- په لاندې انځور کې خه وينئ؟

- ستاسو په آندا د افغانستان خلک په کومو ژبو خبرې کوي؟

د افغانستان د خلکو دین اسلام دی. د اسلام سپیخلى دین د مسلمانانو د دریم خلیفه، حضرت عثمان (رضي الله عنه) په مهال افغانستان ته راورسېد او زمور خلک، پري مشرف شول. له مسلمانانو سربپره یو لړ شمېر هندوان او سکهان هم زمور د هبواو او سېدونکي او د نفوس یوه برخه ۵۵. په افغانستان کې له دېرسو خخه زیاتې ژبې شته، چې زمور د هبواو په بېلا، بېلا سيمو کې پري خلک خبرې کوي؛ له هنې جملې خخه پښتو او دري د دولت رسمي

ژې دی. ازبکي، ترکمني، پشه يې، بلوخي، نورستانۍ، پاميري او گجري ژې هم د هېواد په هغو حایونو کې چې زيات شمېر وکړي پرې خبرې کوي، د دريمو رسمي ژبو په توګه منل شوي دي.
د افغانستان د وګرو شمېر شاوخوا (۳۰) ميليونه اټکل شوي دي.
د افغانستان خلک مسلمانان، په خپلو کې ورونه او سره برابر دي.

په ډلو کې د افغانستان د خلکو د دین او ژبو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- زمور د هېواد د ځینو ژبو نومونه واخلي؟
- ۲- د افغانستان د خلکو د نفوس په اړه خه پوهېږي؟
- ۳- زمور د ګران هېواد خلک خه وخت د اسلام په دين مشرف شول؟

د افغانستان د خلکو د دین او ژبو په اړه خوکربنې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د افغانستان غرونه

پونښنه

ستاسو په فکر، په افغانستان کې د غرونو شتون خه اهمیت لري؟

افغانستان يو غرنی هبواو دی، چې د مساحت $\frac{1}{3}$ برخه یې لوړو او دنگو غرونو نیولې ده. دا غرونه زیاتره په مرکزی ختيغ او د هبواو په شمال ختيغو سیمو کې پراته دي. په دې سیموکې اقلیم سور وي او زیات وختونه په کې واوره اورېږي. زمور د ګران هبواو د مشهورو غرونو لړی له: هندوکش، بابا غر، سپین غر، تورغر، او د اسې نورو خخه عبارت دي.

په هغونو غرنيو سيمو کې چې د غرونو، حمکي او واورو نبوبدل او د سېلابونو خطرونه پکې موجود وي باید د اوسیدو ځای غوره نه کړو او د خطر د سيمو په مخ کې نیالګي کينوو.

په خپلو ډلو کې د غرونو د اهمیت په اړه خبری وکړئ.

- ۱- په یوې سیمې کې د غرونو شتون خه اهمیت لري؟
- ۲- په غرونو کې واوري د خه شي لامل گرحي؟
- ۳- زمور د هبوا د خوومه برخه غرونو نیولې ۵۵ د?

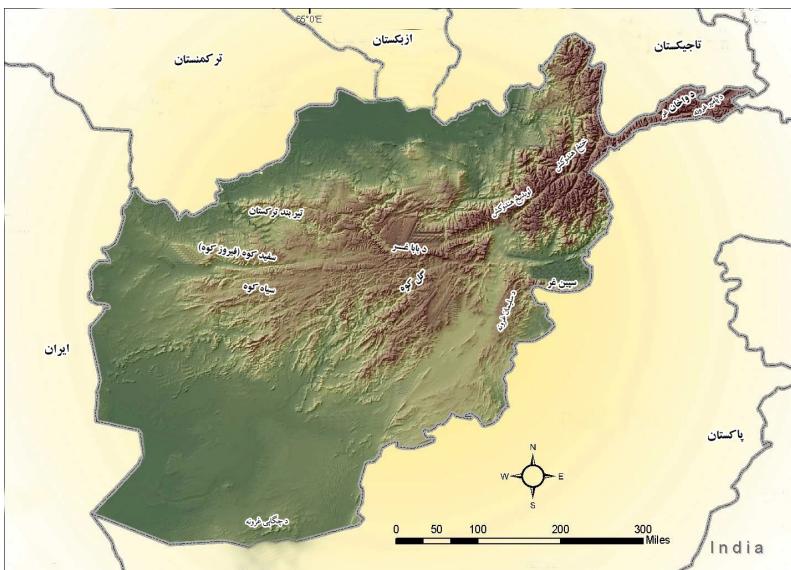

د غرونو د اهمیت په اړه په خپلو کتابچو کې خوکربنې وليکئ.

د افغانستان مشهور غرونه

پونښنه

ستاسو په آند، د افغانستان کوم غرونه مشهور دي؟

د هندوکش د غرونو لپي

دغه غر د هېواد له مشهورو او لويو غرونو خخه شمېرل کېږي چې له شمال ختيغ
خخه سوبل لوېدیغ ته غځيدلی او په لوېدیغ هندوکش او ختيغ هندوکش وېشل
شوي دي. د سالنګ لویه لار چې د هېواد شمالي سيمې له سوبل سره نسلوي، د
همدي غرونو د لړيو په منځ کې تېږي.

د بابا غر

دا غر زمود د هېواد په مرکزي برخو کې پروت دي او له ختيغ خخه لوېدیغ
ته غځيدلی دي.

سپین غر

د غرونو دا لړی د هېواد په ختیځ کې پرته ده، چې له ختیځ خخه د لوډیځ په لور غڃدلې ده. شمالي او جنوي لماني یې په لويو او ګنه حنګلونو پونسل شوې دي. په پورتنيو غرونو سربېره افغانستان نور مشهور غرونه هم لري چې له: فیروز کوه، سیاه کوه، سلیمان غر، د ترکستان تیربند او د اسي نورو خخه عبارت ده.

د افغانستان د مشهورو غرونو نومونه واخلي او په نقشه کې یې وښي.

- ۱- د هندوکش دغرونو لړی. د افغانستان په کومه برخه کې پرته ده او کومه مشهوره لار له هغه خخه تېږدي؟
- ۲- د بابا غر په کوم حای کې پروت دی او له کومه پلوه اهمیت لري؟
- ۳- سپین غر د خه شي له امله اهمیت لري؟

د چلپي سيمې د غرونو نومونه په چيلوكتابچو کې ولیکئ.

د افغانستان سیندونه

پونښنه

څه فکر کوي، سیندونه څه ډول منځته راخي؟

افغانستان د جغرافيائي موقعیت له پلوه چې له سمندرونو خخه لېږي پروت دی.
زمور په هېواد کې اوربنت یوازې د ژمي په موسم او د پسلې په لوړيو وختونو
کې کېږي او د هېواد په لورو او غرنیو سیمو کې زېړمه کېږي او د کال په اورد
کې په تیره بیا د اوري په موسم کې د اوبو لوې سرچینې جوروی او سیندونه
منځته راوري.

له دې امله زمور د سیندونو او به د پسلی په موسم کې ډېرې وي. زمور د هېواد مشهور سیندونه له: آمو، هلمند، کابل، هریود، مرغاب، کونړ او د اسې نورو خخه عبارت دي. د هېواد د سیندونو له او بو خخه د کرنې، برېښنا، د ژرندو د گرځیدلو، کب نیولو او نورو برخو کې ګته اخیستل کېږي.

زموز د هېواد او به د دېښتو په څربولو د بېښنا د بندونو په جورولو، د کبانو د روزنې د پروژو او د ژوند د چاپېریال په سمسورتیا کې ډېرې آسانتیاوې رامنځته کوي. د یادونې ور ده چې په خورونو او هغو حایونو کې چې د سیلابونو خطر وي د او سېدلو ځای غوره نه کړو او د سیلابونو په مهال ځان خوندي سیمومه ورسو.

په خپلو ډلو کې د هېواد د سیندونو د اهمیت او ګټو په اړه خبرې وکړئ.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې پوره کړئ

- ۱- سیندونه د خلکو د اړتیاو په پوره کولو کې ډېر..... لري.
- ۲- د سیندونو له او بو خخه سوبېره د ..... کې ګته اخیستل کېږي.

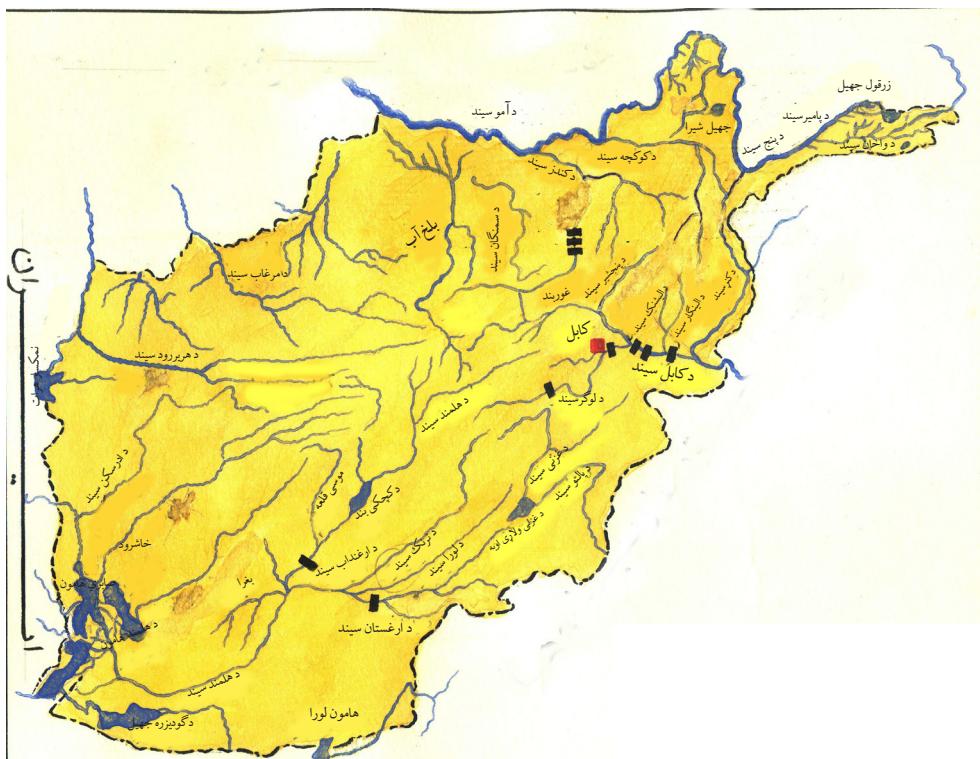

د سیندونو د اهمیت او ګټو په اړه خوکښې خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د افغانستان مشهور سیندونه

پونته

ستاسو په آند، زمور د هېواد د سیندونو له او بو خخه سمه ګتهه ترلاسه شوي ۵۵؟

د آمو سیند

د کوچني پامیر د زرقول جهيل له سيمې خخه سرچښه اخلي. د افغانستان له پولو خخه تېږي او د ارال په سمندرګي کې توېږي. دا سيند له افغانستان سره د تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان د هېوادونو ترمنځ ګډ سرحد جوړوي. د کوکچي او کندز سیندونه د هغه له مرستيالانو خخه شمېرل کېږي.

د هلمند سیند: د هلمند سیند د هېواد له لوبي او اوردو سیندونو خخه دی چې د پغمان له غره خخه سرچښه اخلي. د کجکي د بربنسنا بند پر دې سيند جوړ شوي

دی، چې په زرگونو جربه حمکه خروبوی او په پای کې د هلمند په هامون کې توپېري. د ارغنداب سیند د هغه له مرستيالانو خخه دی.

د هرېرود سیند: د غه سیند د بابا د غره له لوبدیح خخه سرچښه اخلي. له ختیح خخه د لوبدیح په لور بهېري. د هرات ولايت د حمکو له خروبولو خخه وروسته له هغه ولايت خخه تېږي او د افغانستان او ایران ترمنځ طبیعی پوله جوروی.

د کابل سیند: د پغمان له غره خخه سرچښه اخلي او له لوبدیح خخه ختیح لورته بهېري. کله چې د کابل له بنار خخه تېر شي د لوګر، پنجشیر، لغمان(د الیشنگ، الینګار، او د کونړی سیندونه ورسره ګډېري چې په پای کې په اټک کې د سند له سیند سره ګډېري. د دې سیند په اور دوکې د ماهېپر، نغلو، سروبې او درونټې د برېښنا بندونه جور شوي دي چې د دې له او بو خخه د خروبولو او له برېښنا خخه بې په کابل، ننګرهار او لغمان کې ګټې اخېستل کېږي.

زده کوونکي دې په ډلو کې د نقشې له مخي د یوه سیند په اړه خبرې وکړي.

؟ خواب ورکړي

- ۱- د هلمند سیند له کوم غره خخه سرچښه اخلي او په پای کې چېرته توپېري؟
- ۲- د آمو سیند له کوم حائی خخه سرچښه اخلي او چېرته توپېري؟
- ۳- د هغو بندونو نومونه واخلي، چې د کابل پر سیند باندې جور شوي دي.

د خپل ولايت د سیندونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ او وواياست چې د کال په کوم موسم کې یې او به ډېرې وي.

اتم خپرکي

ڏڻوچه نپري

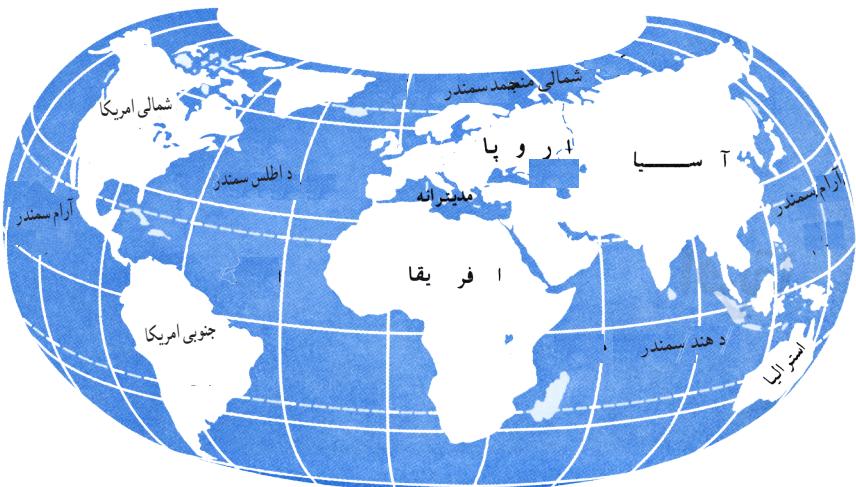
د خپرکي موخي

- د نپري، له وچو سره به پېژند گلوي ومومي.
- د آسيا او اروپا وچي به وپېژني.
- د آسيا او امريكا وچي به د نقشي پرمخ وبنو dalle اي شي.
- د آستراليا او انتاركتيكا لوبي وچي به د اقليم له پلوه يو د بل سره پرتله کړاي شي.
- هند سمندر ته تر ټولو نژدي هپوا دونه به په نقشه کې وبنو dalle اي شي.
- د ډي خپرکي له لوسټونو سره به ډپره مينه پيدا کړي.

پنځه دېرشم لوست

لوې وچي (قارې)

پونښنه: ستاسو په آند، لوې وچه (براعظم) خه ته ويں کېږي؟

د Ҳمکي د ګوري زياتره برخه او بولو نيولي ۵۵ او لريه برخه یې وچه ۵۵. لوې وچي د قارې (براعظم) په نوم يادپيري چې د Ҳمکي پرمخ د هغوي شمېر شپرو ته رسپېري. په هره لوې وچه کې يو شمېر لوې او کوچني هپوا دونه پراته دي. لوې وچي له آسيا، امريكا، افريقا، اروپا، آستراليا - اوقيانوسие او انتاركتيكا خخه عبارت

دی. د انتارکتیکا له لویې وچې خخه پرته چې چېرہ سره ده، د نړۍ نورې وچې د اوسيدو او د انسانانو د استوګنې حایونه دي.
زمور گران هېواد افغانستان، چې خوزره کلن فرهنگي او مدنې تاریخ لري،
د آسیا د لویې وچې په سوبيل کې پروت دي.

په ډلو کې د نقشې له مخې د نړۍ لویې وچې ونسئ.

سم خواب غوره کړئ

۱- زمور ہېواد په کومه لویه وچه کې پروت دي؟

الف: امریکا

ب: آسیا

ج: افریقا

د: اروپا

۲- انسانان په کومه لویه وچه کې په عادي توګه ژوند نشي کولای؟

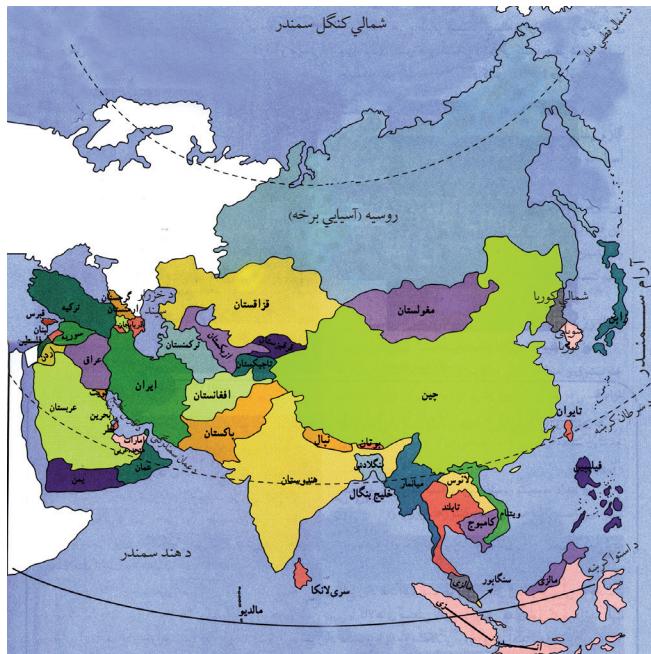

د درسي کتاب له نقشې خخه په ګټې اخيستو، له لویو خخه د کوچنيو په لور په ترتیب سره د نړۍ د شپرو وچو نومونه په خپلو کتابچو کې وليکي

د آسیا وچه

پونته

څه فکر کوي، په نړۍ کې تر تولو لویه او له نفوس خخه ډکه لویه وچه کومه ۵۵؟

د آسیا سیاسی نقشه

د نفوس او مساحت د زیاتوالی له پلوه د آسیا لویه وچه د نړۍ له لویو وچو خخه ده. د آسیا لویه وچه د شمال له خوا په شمالی منجد سمندر، له ختیج خخه په بحر الکاھل، له سوبیل خخه د هند په سمندر او له لوپدیج خخه د اروپا په لویې وچې پورې نښې ده. د آسیا لویه وچه له دریو خواوو خخه او بوته او له یوې خوا وچې ته لاره لري. اقلیم یې په بېلا بېلو حایونو کې یو له بل سره توپیر لري، د بېلګې په نوګه: هغه سیمې چې شمالی قطب ته نزدي دي، اقلیم یې سور او سویلی برخې یې تود اقلیم لري او نورې پاتې سیمې یې معتدل اقلیم لري. د

نړۍ ډېر جګ غرونه یعنې هماليا په دې لوېي وچې کې موقعیت لري او مشهور سیندونه یې: آمو، گنګا، او سند دي.

د آسيا لویه وچه د بشري تمدنونو زانګو ده او د نړۍ د نفوسو خخه ډک هېوادونه، لکه: (چين او هند) په دې لوېي وچې کې پراته دي. د دې لوېي وچې خلک بېلاښل نژادونه، ژبې او د دینونه لري، زیات شمېر مسلمانان د آسيا په لویه وچه کې ژوند کوي. د آسيا په لویه وچه کې ۴۲ خپلواک هېوادونه موجود دي، لکه: افغانستان، سعودي عربستان، هند، ایران، جاپان، چين، پاکستان، ترکیه، روسیه او نور. د مسلمانانو مقدس بشارونه، لکه: مکه معظمه، مدینه منوره او بیت المقدس په دې لوېي وچې کې پراته دي.

زده کوونکي دې په ډلو کې د آسيا د لوېي وچې په اړه خبرې وکړي.

- د نېړۍ نقشې ته وګوري او د لاندېنیز جملو تشن حایونه په خپلوكتابچو کې ډک کړئ.
- ۱- د آسيا لویه وچه د سوبیل له خوا په ..... سمندر او د ختيح له خوا د ..... سمندر، د شمال له خوا په ..... او د لوبدیح له خوا په ..... نسبتی ۵۰.
  - ۲- د آسيا د خو هېوادونو نومونه واخلئ؟
  - ۳- د آسيا په لویه وچه کې اقلیم (آب او هوا) خرنګه دي؟

د خپل کتاب د نقشې په مرسته د یو خو لویو آسیا یې هېوادونو نومونه په خپلوكتابچو کې ولیکۍ او په ټولګي کې یې نومونه واخلئ.

داروپا وچه

پونتنه

څه فکر کوي، د اروپا لویه وچه د آسیا د لویې وچې په کومه خوا کې پرته ده؟

داروپا لویه وچه د آسیا د لویې وچې سره نبشي ۵۵؛ له دې امله حینې جغرافیه پوهان دواړه لویې وچې د یوریشیا په نوم یادوي.

اروپا د شمال له خوا په شمالی منجمد سمندر، د ختیح له خوا د آسیا د لویې وچې، د سهیل له خوا د مدیترانې سمندرگي او د لوبدیح له خوا د اطلس له سمندر سره نبشي ۵۵.

د اروپا د لویې وچې زیاتره برخې په معتدله اقلیمی سیمه کې پرتې دی او ډېرې
برخې یې بنه اقلیم لري.

د آلپ او پیرینه غرونه د هنې له نامتو غرونو خخه دی. د دې غرونو په منځ
کې نسلکي ټروبې او له او بو خخه ډک سیندونه شته چې ورباندي لوی بندونه
جورشوي دي او له بربنسنا خخه یې په صنعت او له او بو خخه یې په کرنه کې کار
اخپستل کېږي. د اروپا مشهور سیندونه د دانيوب او والګا سیندونه دي.

اروپا کوچنۍ وچه ۵؛ خودېر نفوس او معتدل اقلیم لري. په دې وچه کې علم،
تکنالوجۍ او صنعت ډېر پرمختګ کړي دي. د اروپا په لویه وچه کې ۴۴ هېوادونه
شتون لري، لکه: آلمان، فرانسه، انگلستان، هالیند، ایطالیا، یونان .... او نور.

زده کوونکي دي په ډلو کې د اروپا د لویې وچې په اړه خبرې وکړي.

۱- څئې جغرافیه پوهان د اروپا او آسیا لویې وچې په کوم نوم يادوي؟

۲- د اروپا د وچې ختيج پلو ته کومه وچه پرته ۵۵؟

۳- د اروپا د دریو هېوادونو نومونه واخلي؟

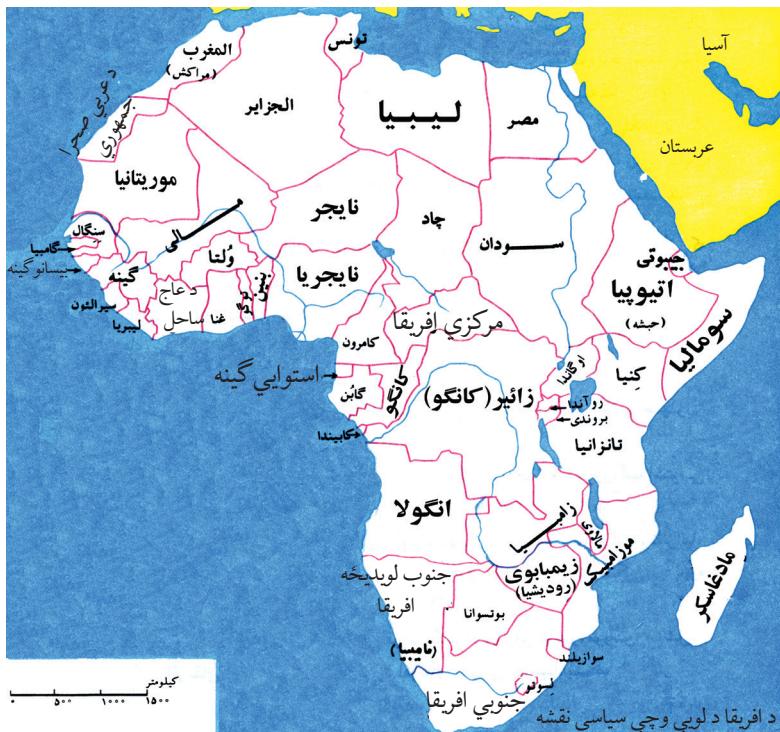

د نقشې له مخي د اروپا د لسو هېوادونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د افريقا وچه

پونته

څه فکر کوي، د افريقا لویه وچه د آسيا د لوبي وچي کومي خواته پرته ۵۵؟

د افريقا وچه د آسيا د وچي جنوب لوپديع خواته پرته ۵۵. دا وچه له آسيا خخه د سره سمندرگي په واسطه بېله شوې ۵۵. د افريقا د برابع اعظم شمال خواته د مدیترانې سمندرگي، ختيح خواته يې د هند سمندر، لوپديع لورته يې د اطلس سمندر او سویل خواته يې د هند او اطلس سمندر ګډي او به واقع دي. دا وچه د لوپيوالي له پلوه د آسيا او امريكا له وچو خخه وروسته لویه وچه ۵۵. د دې وچي زياتي برخې توده هوا لري. هغه خلک چې په افريقا کې ژوند کوي زياتره تور پوستي دي؛

خرنگه چې د افريقيا وچه د مکي معظممي لوپديخ خواته نزدي پرته ۵۵؛ له دې کبله د اسلام دين ډېرژر په دې لويء وچه کې خپور شو. اوس مهال زيات اسلامي هبوادونه په دې وچه کې واقع دي. نامتوغرېي د اطلس غردی چې د افريقيا په شمال لوپديخ کې پروت دی، لوئ سيندونه يې د نيل او کانګو سيندونه دی. او همدارنګه د نړۍ لوئ ریگستانونه چې د صحرای اعظم په نامه یادېږي هم په دې لويء وچه کې پراوه دی. په دې لويء وچه ۵۵ خپلواک هبوادونه شته، لکه: مصر، ليبيا، الجزايير، اينوپي، المغرب، نايجريا او داسي نور.

زده کوونکي دې په ډلو کې د نقشې له مخي د افريقيا د شمال او ختيخ هبوادونو نومونه واخلي.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې پوره کړئ:

- ۱- د افريقيا لويء وچه د (په واسطه له آسيا خخه بېله شوي ۵۵ .
- ۲- د افريقيا د لويء وچې شمال خواته (پروت دی .
- ۳- د افريقيا د خو هبوادونو نومونه واخلي؟

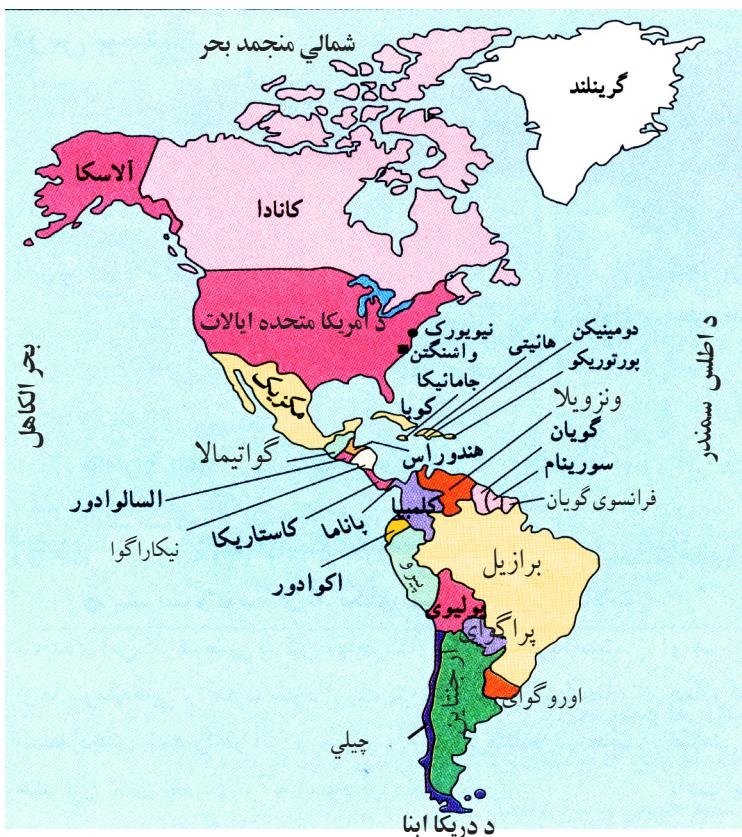

د افريقيا نقشه په حیر و ګورئ د هنې خلور خواوي او د هبوادونو موقعیت يې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د امریکا وچه

پونښته

ستاسو په آند، د امریکا لویه وچه له خو برخو خخه جوړه شوې ۵۵؟

د امریکا لویه وچه چې له آسیا خخه وروسته د نېړۍ لویه وچه د دا لویه وچه د
کرستوف کولمبوس په نامه یوه سري چې په ۱۴۹۲ ميلادي کال کې د هندوستان
په لته کې و، په ناخاپي توګه د امریکا خندو ته ورسپد او امریکایي کشف کوه. د
امریکا لویه وچه د ختيح له لوري د اطلس له سمندر، د لوپدیح له لوري د آرام

سمندر (بحر الکاھل)، د شمال له لوري د شمالي کنگل سمندر او د سویل له لوري د اطلس او آرام سمندرونو له گپو او بو سره نبتي د. د شمالي امريكا لوی غروننه د راکي او په جنوبی امريكا کې د انديزد غرونونو په نامه ياديږي. د امريكا د لوبي وچې سيندونه په شمالي امريكا کې د مسي سڀپي سيند او په جنوبی امريكا کې د امازون سيند د.

دا فاره په دريو شمالي، مرکزي او جنوبی برخو وبشل شوي ده چې ۳۵ خپلواک هپوادونه لري. په شمالي امريكا کې دوه لوی هپوادونه کانادا او د امريکا متحده ایالتونه پراته دي.

د مرکزي امريكا ډېر مهم هپوادونه مکسيکو، نيكاراگوا او پانame د. د سوپلي امريكا ډېر مهم هپوادونه: برازيل، ارجنتاين، چيلي او پيرو دي.

زده کونکي دې په ډلوکې د نقشي له مخي د امريكا د لوبي وچې خلور خواوي او د هنېي حنېي مهم هپوادونه په نښه کړي.

- ۱ - د امريکي لویه وچه په کوم کال کې او چا کشف کړه؟
- ۲ - د امريکا متحده ایالات او کانادا د امريكا د لوبي وچې په کومه برخه کې پراته دي؟
- ۳ - د امريکا لویه وچه د کومو سمندرونو په واسطه د آسيا، اروپا او افريقا له وچو خخه جلا شوي ۵۰؟

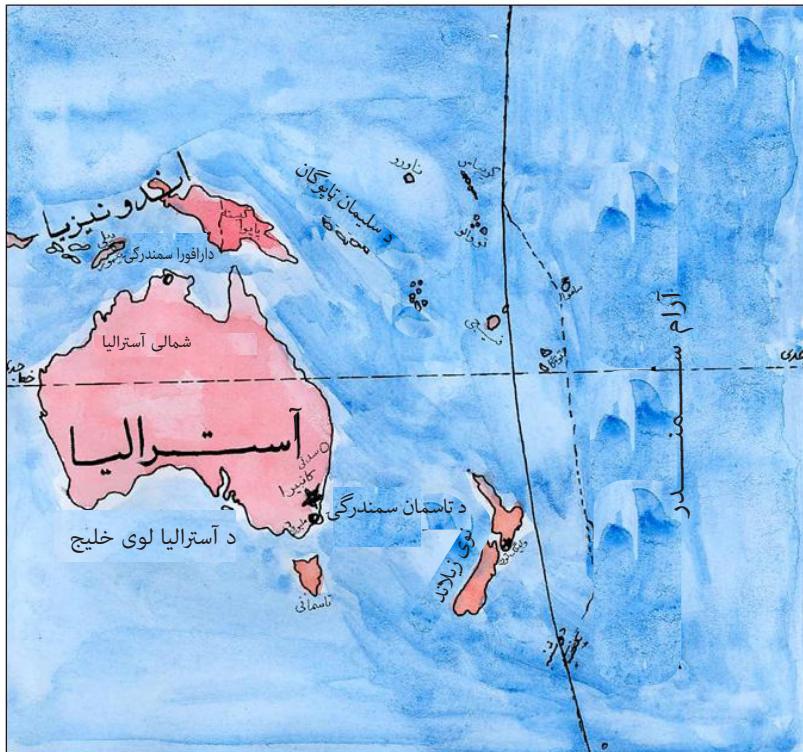

د كتاب له نقشي خخه په ګټې اخښتنې سره د امريكا د وچې د خو هپوادونو نومونه په خپلو كتاب چوکې ولیکئ.

د آستراليا او اوقیانوسی په چې

پوښته

ستاسو په فکر، د آستراليا او اوقیانوسی په چې کومه خوا کې پرتې دي؟

د آستراليا او اوقیانوسی په چې له یوه لوی ټاپو او یو شمېر کوچنيو ټاپوګانو خخه جوره شوی د. د آستراليا او اوقیانوسی په چې له څلورو خواوو خخه د سمندرونو په واسطه احاطه شوی د.

لوپدیئح ته یې د هند سمندر، ختیح او شمال خواته یې بحر الکاھل او جنوب خواته یې د هند سمندر او آرام سمندر گډې او به پرتې دي. د دې وچې شمال

لوبديع ته نزدې هبوا د دندونيزيا اسلامي جمهوريت پروت دی.
 آستراليا، چې د اقيانوسې لوي تاپو دی، يو خپلواک هبوا دی. د دې وچې
 تول هبوا دونه د تاپو په خېر د سمندرونو په منځ کې پراته دی. د آستراليا او
 اقيانوسې د لوې وچې دې مهمنه هبوا دونه د آستراليا هبوا، فيجي، نوي زيلاند
 او نور دی.

زده کوونکي دې په ډلوکې د کتاب له نقشې خخه په گټې اخپستلوسره د آستراليا او اقيانوسې
 د هبوا دونه نومونه په نښه کړئ.

- ۱- ولې د دې قاري هبوا دونه د نورو وچوو هبوا دونه په خېريود بل په خنګ کې پراته نه دی؟
- ۲- آستراليا ته نزدې هبوا د خه نومېري؟
- ۳- د دې وچې د خوهبوا دونه نومونه واخلئ او د نقشې پرمخ يې پیدا کړئ؟

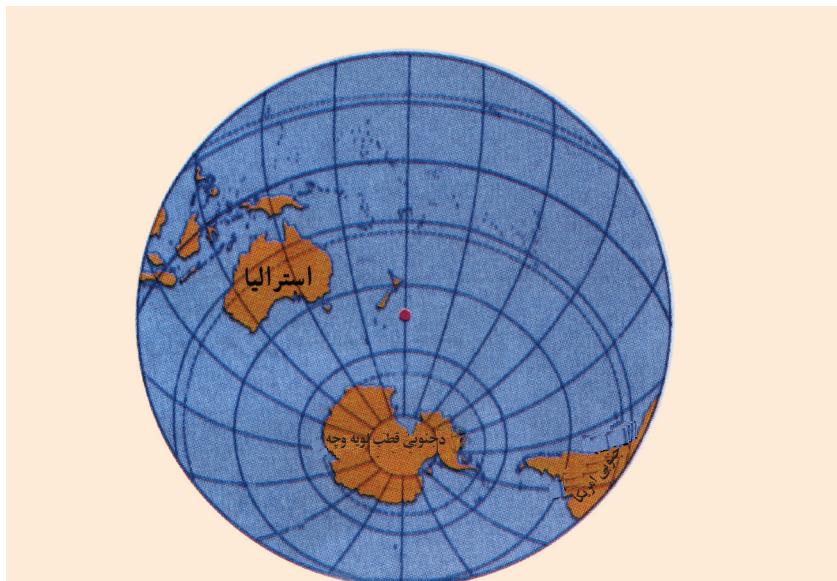

د کتاب د نقشې له مخي د آستراليا او اقيانوسې د هبوا دونه نومونه په خپلوا کتابچو کې وليکئ.

انتاركتيكا(سوپلي قطب)

پونتنه

ستاسو په آند، په سوپلي قطب کې کومه لویه وچه پرته ده؟

په سوپلي قطب کې د انتاركتيكا وچه

انتاركتيكا د حمکي د کُري شپرمه لویه وچه ده، چې د حمکي د کُري په سوپلي
قطب کې پرته ده.

دا قاره د آرام سمندر، د هند سمندر او اطلس سمندر د گدو او بوبو په منح کې پرته
ده. انتاركتيكا ته تر تولو نزدي هپوا دونه: نوي زيلاند، آستراليا او د ارجنتائن
هپوا دونه دي.

په دې وچه کې شپر میاشتې ورخ او شپر میاشتې شپه وي. هوا يې ډېره سړه

د ه او انسانان د تل لپاره هلهه ژوند نشي کولاي پوهان او عالمان د دوبى په موسم کې د علمي تحقیقاتو او خپړنو لپاره انتارکتیكا ته ورځي.

په ډلو کې د لوست د مفهوم په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- ولې د تل لپاره انسانان په سویلې قطب يا انتارکتیکا کې ژوند نشي کولاي.
- ۲- انتارکتیکا د کومو سمندرونو په منځ کې پرته د ه؟ نومونه يې واخلئ.
- ۳- هغه هېوادونه چې انتارکتیکا ته نزدې دی نومونه يې واخلئ.

د انتارکتیکا نقشه په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

سمندرونه

پونښه

ستاسو په آند، په نېړۍ کې خو سمندرونه شته.

هغه تروې او به چې د ځمکې د سطحې په پراخو او قیټو برخو کې موجودې دی د سمندر په نامه یادېږي. د ځمکې د مخ په سلوکې ۲۹ وچه او په سلوکې ۷۱ یې او به دی. ځمکه ډېر لور او ژور ځایونه لري. چې قیټې برخې یې او بو نیولي او لوري برخې یې وچې دی. خرنګه چې په سمندر کې د سړک جوړولو مصرف نشه، بېړی گانې چې هر لوري ته وغواړي تګ را تګ کولای شي او په یوه بېړی کې د خو لاریو مالونه لېردول کېږي، نوله دې کبله د سوداګریزو مالونو کرايه د سمندر له لاري ارزانه ده.

د سمندرونو او به تروی دی، په حینو هپوادونو کې د سمندرونو او به تصفیه کوي او خبلو ته يې برابر وي، د سمندر له او بو خخه د خورو مالګه هم لاس ته راوري، د حینو سمندرونو له ژورو برخو خخه نفت او گاز هم راباسي، حینې خلک د سمندرونو په غارو کې د کبانو د نیولو په کسب بوخت دي.

په نړۍ کې خلور لوی سمندرونه شته، چې د آرام سمندر (بحرالکاھل)، د اطلس سمندر، د هند سمندر او د شمالی منجمد سمندر دی.

په ډلو کې د نړۍ د لویو سمندرونو په اړه خبرې وکړئ.

د لاندې جملو تشنځایونه په خپلوكتابچو کې ډک کړئ.

۱ -) په سلوکې د Ҳمکې مخ وچه ۵۵?

۲ - د نړۍ سمندرونه) نومېږي؟

۳ -) په سلوکې د Ҳمکې مخ په او بو پونسل شوی دی؟

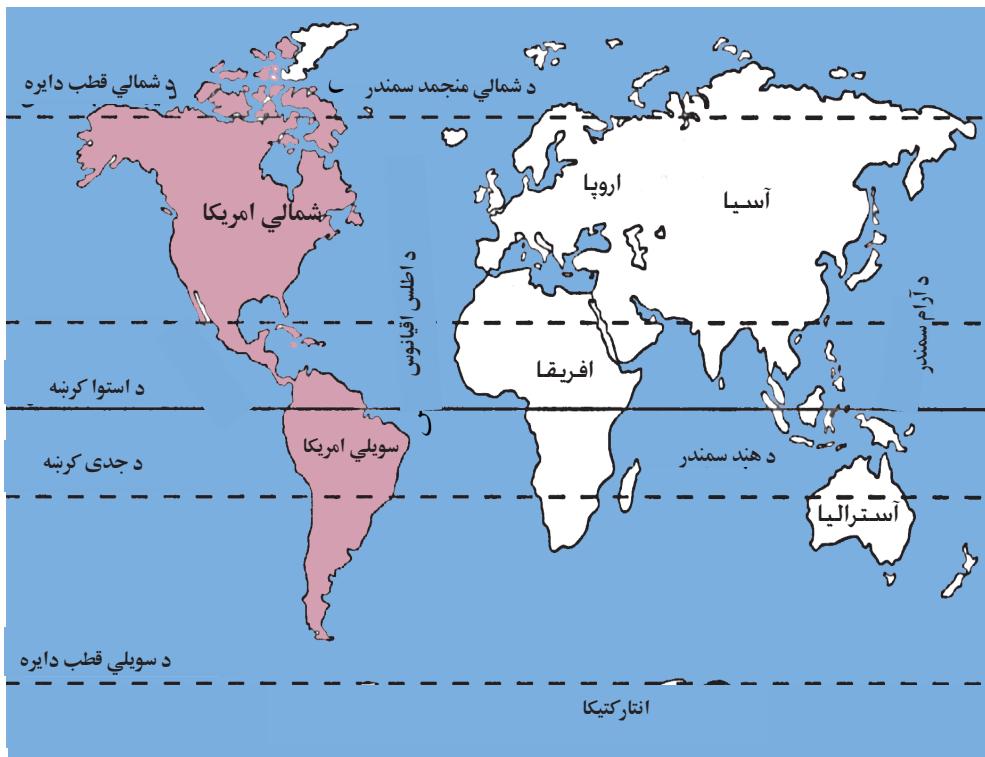

د سمندرونو په اړه په خپلوكتابچو کې خوکربني ولیکئ.

بحر الکاھل او د اطلس سمندر

پونته

څه فکر کوي، بحر الکاھل او د اطلس سمندر کومې وچې سره بېلوی؟

بحر الکاھل

بحر الکاھل یا آرام سمندر د نړۍ تر ټولولوی سمندر دی چې شمال ته یې د بېرنګ آبنا، سوبيل ته یې د انтарکتیكا وچه، ختيح ته یې د امریکا وچه او لويدیخ لورته یې د آسیا او آسترالیا وچې پرتې دی. آرام سمندر د آسیا او آمریکا لوې وچې سره بېلوی.

اطلس سمندر

په نړۍ کې دویم لوی سمندر د اطلس سمندر دی. دا سمندر د لوپدیج له خوا د امریکې وچې او د ختیج له خوا د اروپا او افریقا وچو احاطه کړي دی. شمال لوری بې له شمالي منجمد سمندر او سوبل بې د انтарکتیکا له وچې سره نبستی دی. د اطلس سمندر د اروپا او افریقا وچې د امریکا له وچې خخه جلا کړي دي.

زده کوونکي دي په ډلو کې د کتاب د نقشې له مخي د بحرالکاہل او د اطلس سمندر په اړه خبرې وکړي.

- ۱- په ترتیب سره د نړۍ د لوپو سمندرونو نومونه واخلي.
- ۲- د اطلس سمندر کومې وچې یوله بل خخه جلا کوي؟
- ۳- د بحرالکاہل په شمال کې کومه آبنا پرته ۵۵؟

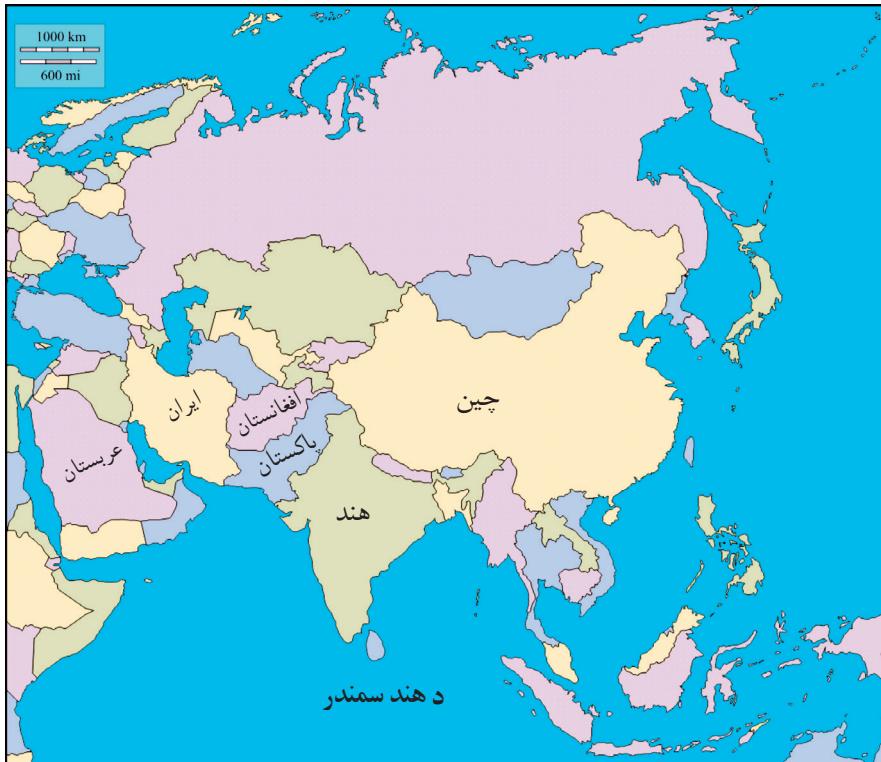

د کتاب د نقشې له مخي د بحرالکاہل او اطلس د سمندر موقعیت په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د هند او د شمالی منجمندرونه

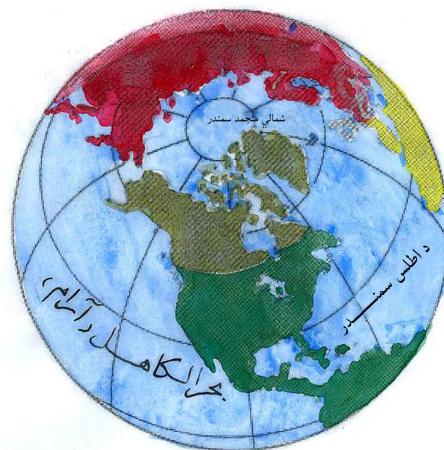
پونته

ستاسو په فکر، زمور هېواد ته ډېر نزدي کوم سمندر دی؟

زمور هېواد ته ډېر نزدي سمندر د هند سمندر دی. د هند سمندر له شمال خخه د آسیا له لوېي وچې، له سوېل خخه انتارکتیكا، له لوېدیج خخه د افریقا له وچې او له حتیج خخه آسترالیا، اوقيانوسیې او له آرام سمندر سره نبستی دی. د آسیا په براعظم کې د هند د سمندر ساحلي هېوادونه پاکستان، هند، بنگله دېش او اندونیزیا دي.

شمالی منجمد سمندر ډېر کوچنی سمندر دی چې د آسیا، اروپا او امریکا د وچو په شمال کې یعنې په شمالی قطب کې پروت دی، د جنوبي قطب پر خلاف چې وچه د شمالی کنګل سمندر تل کنګل وي. د شمالی کنګل سمندر ساحلي هېوادونه روسيه، ناروي او کانادا دي.

د هند د سمندر شمالی هېوادونه او د شمالی منجمد سمندر جنوبي هېوادونه په نقشه کې پیدا کړئ او ټولکۍوالوته يې وښي.

خواب ورکړئ

- ۱- د هند سمندر د ځمکې په کومه برخه کې پروت دی؟
- ۲- شمالی منجمد سمندر د ځمکې په کومه برخه کې پروت دی؟
- ۳- د هند سمندر د خو ساحلي هېوادونو نومونه واخلي؟

د هند سمندر او د شمالی منجمد سمندر د ساحلي هېوادونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

نهم څپرکي

د ځمکې پی ګړو

د څپرکي موخي

. ځمکه او د هغې شکل به ويژني.

. د استوا کربنې او د هغې د موقعیت سره به بلدشي.

. د طول البلد او عرض البلد په مفهوم به پوه او د هغوي ترمنځ به توپير وکړاي شي.

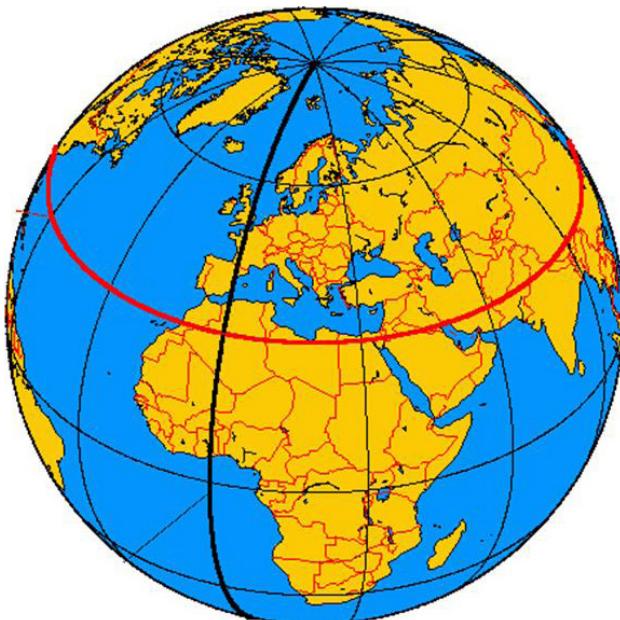
. د ځمکې وضعی او انتقالی حرکتونه به تشریح کړای شي.

. د دې څپرکي د لوستونو له مفهوم سره به ډېره لپواليما پیدا کړي.

پنځه خلوېښتم لوست

ځمکه او د هغې شکل

پوبښنه: ستاسو په فکر، ځمکه چې مور د هغې پرمخ ژوند کwoo، خه ډول شکل لري؟

ځمکه چې مور د هغې پرمخ ژوند کwoo، يو خه گروي بهه لري. لوړنیو انسانانو داسي فکر کاوه چې ځمکه هواره ده، پخوانیو هندیانو ځمکه د یوې پانې او یا تختې په خپر ګله، چې د یوه فیل پر شا باندې پرته ده. بابلیانو ځمکه

هواره گنهله. د لوړی ټل لپاره یو عالم فیثاغورث د ټمکې په کروي والي
باندي وپوهید. نن ورڅ د علومو د پرمختګ له مخي دا ثابته شوي ده چې
ټمکه کروي ده او د خدای (جل جلاله) په قدرت سره په هوا کې موقعیت لري.

په ډلو کې د ټمکې د جغرافیا ی کُرې پرمخ د نېوی وچې او سمندرونه وښیئ.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې بشپړی کړئ.

- ۱- د ټمکې شکل کابو ..... دی.
- ۲- د لوړی ټل لپاره یو عالم ..... د ټمکې په کروي والي باندي وپوهیده.
- ۳- د ټمکې کره چېرته موقعیت لري؟

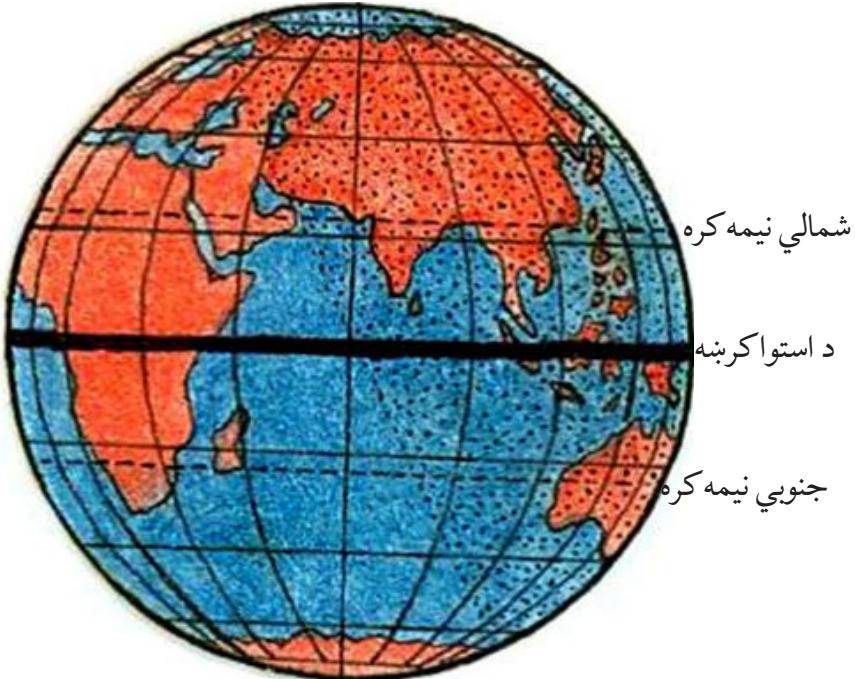

د ټمکې کره په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

د استوا کربنه

پونټنه

نقشې ته وګورئ، د استوا کربنه د حمکې د گوري پرمنځ خه راښي؟

استوا یوه فرضي کربنه د چې د حمکې کره یې په دوو شمالي او سویلي نيمه کره باندي و بشلي ده. د استوا له کربني خخه تر شمالي قطب پوري شمالي نيمه کره او د استوا له کربني خخه تر سویلي قطب پوري د جنوبي نيمې کري په نامه يادېږي.

د لمړ ورانګې په کال کې دو ه څلې یو وار دوري د میاشتې په لومړۍ ورڅ او بله پلا د تلي د میاشتې په لومړۍ ورڅ د استوا په کربنې باندي په عمودي ډول لګپري، چې له دې امله د شپې او ورځې ساعتونه سره برابرېږي یعنې ۱۲ ساعته ورڅ او ۱۲ ساعته شپه وي.

د استوا کربنې ته د عرض البلد صفر درجه هم وايي.

هره ډله دې د ټولکې په مخکې یا د نسونځې په انګر کې یوه دایره جوړه کړي. د دایري په منځ کې دې خو تنه د استوا کربنې داسې تمیل کړي چې سویلی او شمالی نیمې کړي وښي.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې بشپړې کړئ.

۱- هغه فرضي کربنې چې حمکه په دوو شمالی او جنوبی برخو وشي د ..... په نامه يادېږي؟

۲- د استوا شمالی برخې د ..... په نامه يادېږي؟

۳- د استوا جنوبی برخې د ..... په نامه يادېږي؟

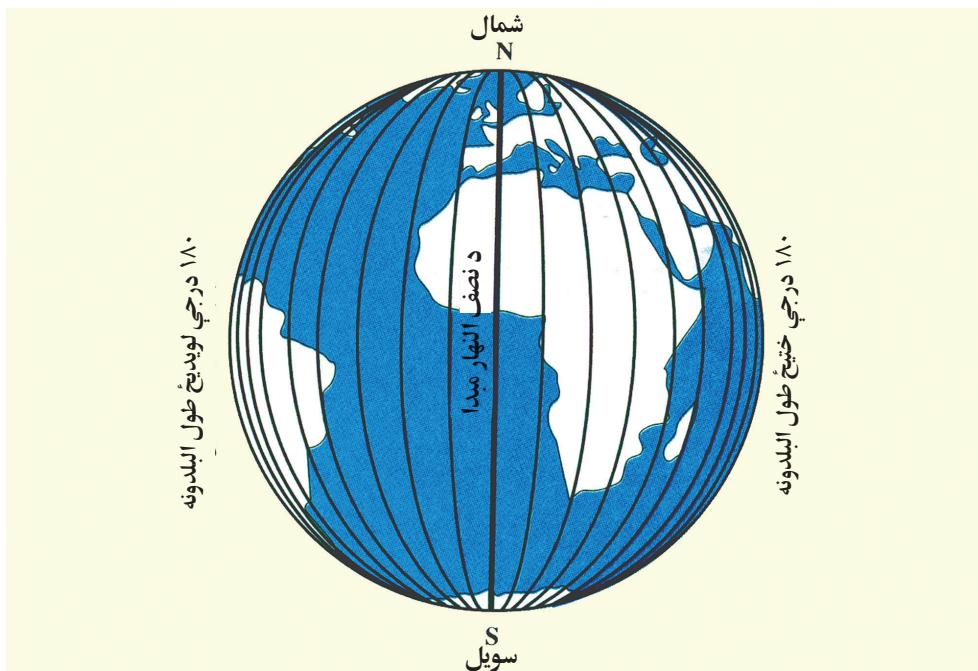

د انځور له مخې د حمکې کوه رسم او په هغې کې د استوا کربنې په نښه کړئ.

طول البلدونه

پۇشتىنە

خە فکر كوي، د طول ال بلد مىدا له كوم حاي خخە تېرىرىي؟

د ھمكى گرە د يوې فرضى كىربى طول ال بلد پە واسطە پە دوونىمو ختىخۇ او لوپىدېخۇ كىرو باندى وېشل كېرىي چې د طول ال بلد د صفر درجى پە نامە يادېرىي. طول ال بلدونه لە شماлиي قطب خخە پىل او د استوا پە كىربى باندى پە عمودى ۋول ترجىنوبىي قطب پورى غەيدەلىي دى. د هغۇي مىدا د لىدىن د بىار د گىرنىويچ د طول ال بلدونو د صفر درجى خخە پىل كېرىي. (١٨٠)

درجی د ختیخ خواته او (۱۸۰) درجی د لوپدیخ خواته پراته دی، چې ټول طول البلد (۳۶۰) درجی کېږي. د طول البدونو د فرضي کربنو له مخي د هیوادونو او حایونو وخت او موقعیت تاکلی شو.

په ډلو کې د نقشې له مخي د طول البدونو مبدأ وښیئ.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې بشپړی کړئ.

- ۱- هغه فرضي کربنه چې شمالی او سویلی قطب سره نسلوی د ..... په نامه یادېږي.
- ۲- د ځمکې د کري پرمخ ..... طول البدونه رسمیدلای شي.
- ۳- د طول البد مبدأ له کوم خای خخه پیل کېږي؟

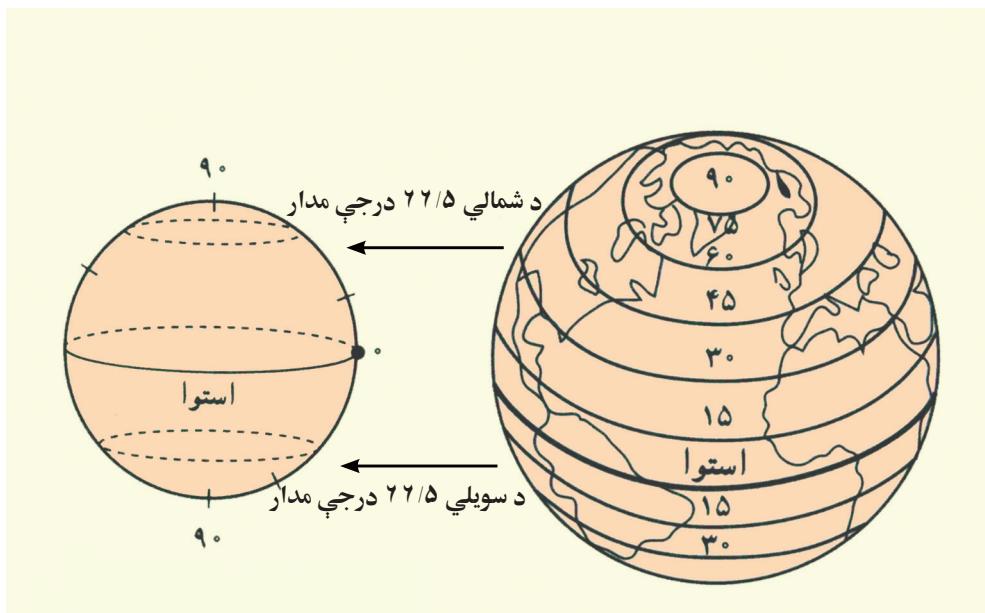

د ځمکې کړه په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او پر هغې کې طول البدونه وښیئ.

عرض البلدونه

پونتنه

د عرض البلد مبدا کومه کربنه ۵۵؟

عرض البلدونه هغه فرضي کربني دی چې مبدا^۱ یې د استوا کربنه ۵۵.
دا هغه فرضي کربنه ده چې حمکه په دوو شمالی او سویلی نيموکرو باندي
وېشي. د عرض البلد کربنې د موازي کربنو په نامه هم يادوي، حکه چې تل
په موازي شکل پرتې وي او یو بل نه قطع کوي. د عرض البلدونو شمېر (۱۸۰)
درجو ته رسپېري چې (۹۰) درجې یې په شمالی نيمه کره کې او (۹۰) درجې

نور يې په سویلی نیمې کري کې پرتې دي. د عرض البدونو د فرضي کربنو له
مخې کولای شو چې د اقلیم خرنگوالی او د سیمو موقعیت پیداکړو.

په ډلو کې د لوست مهم ټکي وليکئ.

لاندې جمله په خپلو کتابچو کې بشپړه کړئ.

۱- هغه فرضي کربنه چې حمکه په دوو شمالي او سویلی نیمو کرو باندې وېشي د ..... د مبدأ
په نامه یادېږي.

۲- د حمکې د کري پرمخ د عرض البدونو خو کربني موجودې دي؟

۳- ولې د عرض البدونو کربنو ته موازي کربني ويل کېږي؟

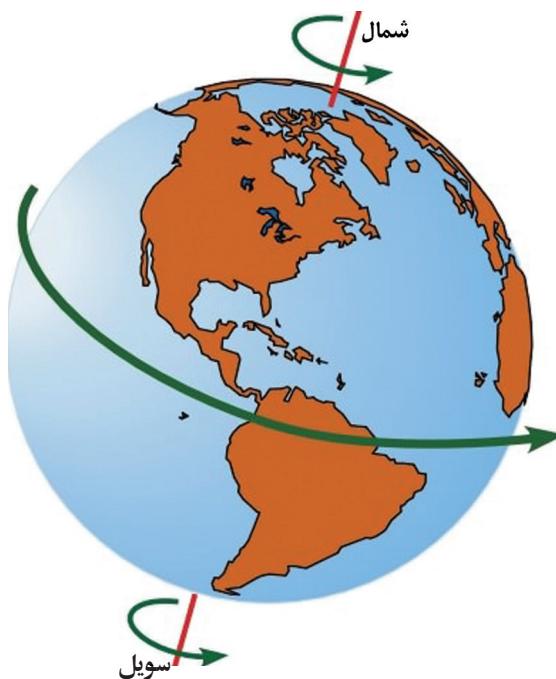

د حمکې کړه په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او په هغې کې عرض البدونه په نښه کړئ.

د Ҳمکې حرکتونه

پونټنه

ستاسو په فکر، Ҳمکه خو ډوله حرکتونه لري؟

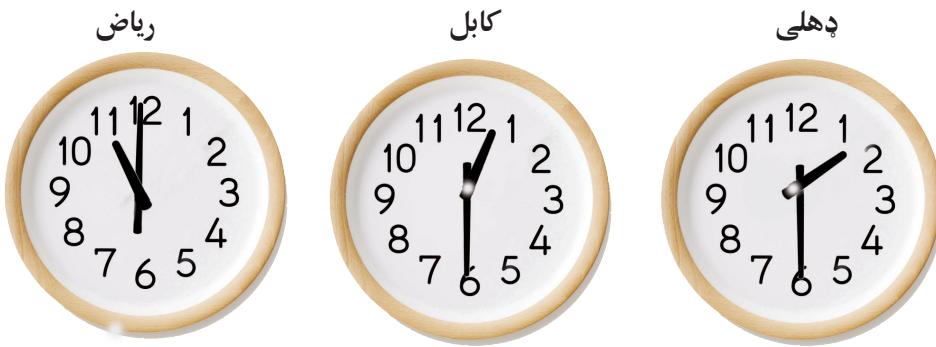

د Ҳمکې کوه دوو ډوله حرکتونه لري، چې یو یې د وضعی اوبل یې د انتقالی حرکت په نامه یادېږي.

د Ҳمکې وضعی حرکت

Ҳمکه په ۲۴ ساعتونو کې یو وار د خپل فرضي محور پر شاوخوا له لوېدیج څخه ختیج ته خربېږي، چې دې ډول حرکت ته د Ҳمکې وضعی حرکت

وايي. په دې حرکت کې د Ҳمکې بېلاښلې برخې د لمر له مخي تېږي او د همدي حرکت له مخي شپه او ورڅ او د هېوادونو تر منځ د ساعتونو توپيرمنځ ته راحي.

په ډلوکې د لوست غوره مطلوبونه را لنډ کړئ او یو له بله سره پري خبرې وکړئ.

؟؟ خواب ورکړئ

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې بشپړې کړئ.
۱- د Ҳمکې کره ..... حرکتونه لري.

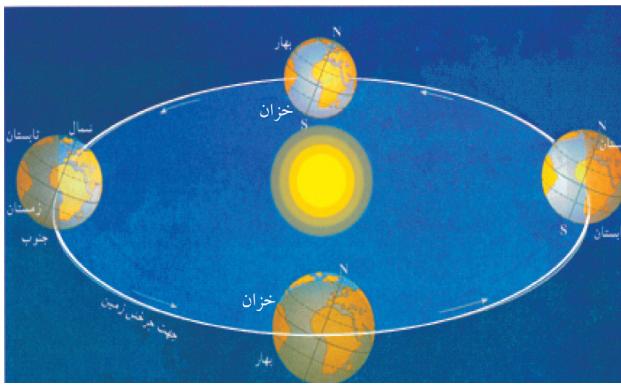
۲- Ҳمکه په ..... یو وار د خپل فرضي محور په شاوخوا څرخې چې دغه حرکت
د ..... په نوم يادوي.

کورنۍ دنده

انځورونو ته وګوري، د هېوادونو ترمنځ د وخت توپير په هکله خو کربني په خپلو کتابچو
کې ولیکئ.

د ټمکی انتقالی حرکت

پوبنتنه: ستاسو په فکر، د ټمکی د کوم حرکت په واسطه د کال خلور فصلونه پیدا کېږي؟

ټمکه پرته له وضعی حرکت خخه، یوبل حرکت د لمړ په شاوخوا له لوېدیخ خخه ختیخ ته لري چې د ټمکی د انتقالی حرکت په نامه یادېږي. دا حرکت یو کال یعنې ۳۶۵ ورځی او شپږ ساعته کېږي. د دې حرکت له مخي د کال خلور فصله (پسرلۍ، دوبۍ، منۍ اوژمۍ) منحثه راخي.

د هر خلورو ګلونو په تېریدلو سره، خلورم کال ۳۶۶ ورځی حسابېږي.
هغه کال چې ۳۶۶ ورځی وي د کېیسه کال په نامه یادېږي.

په ډلو کې د ټمکی د انتقالی حرکت په اړه خبرې وکړئ.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې بشپړې کړئ.

- ۱- د ټمکی انتقالی حرکت په ..... ورځو کې د لمړ په شاوخوا کې ترسره کېږي.
- ۲- هغه کال چې ۳۶۶ ورځی وي د ..... په نامه یادېږي.

د ټمکی د انتقالی حرکت په اړه خوکربنې په خپلو کتابچو کې ولیکۍ.